

Eesti emakeelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus

Metoodikaraport

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

KULTUURIMINISTEERIUM

SOTSIAALMINISTEERIUM

Uuring on tellitud Kultuuriministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi poolt ning finantseeritud Euroopa Regionaalarengu Fondi programmist „Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse tugevdamine (RITA)“.

Uuringu autorid on:

Epp Kallaste, Ailen Lang, Marko Sõmer, Sten Anspal, Siiri-Lii Sandre, Laura Kivi Eesti Rakendusuringute Keskusest Centar (4.-6. peatükk) ja

Triin Roosalu, Tanel Vallimäe, Margarita Kazjulja ja Maaris Raudsepp Tallinna Ülikoolist (1.-3. peatükk).

Sisukord

SISSEJUHATUS	5
1 TEENUSEPAKKUJATE (SIHTRÜHM 2) KÜSITLUS	7
1.1 KÜSITLUSE ÜLDKOGUM, VALIMI KOOSTAMISE ALUSED.....	7
1.2 KÜSITLUSE KORRALDUS.....	8
1.3 VASTAJATE ARV.....	8
1.4 UURIMISKÜSIMUSED JA ANKEEDID.....	9
1.4.1 Uurimisküsimused.....	9
1.4.2 Ankeedi koostamine.....	10
2 TEENUSEPAKKUJATE FOKUSRÜHMADE INTERVJUUDE METOODIKA	12
3 ELANIKKONNA (SIHTRÜHM 1) KÜSITLUSE METOODIKA	15
3.1 KÜSITLUSE ÜLDKOGUM, VALIMI KOOSTAMISE ALUSED, VASTAMINE	15
3.1.1 Üldkogum ja valimi koostamise strateegia.....	15
3.1.2 Küsitluse korraldus	17
3.1.3 Lõplik valim, vastanute sotsiaaldemograafiline profiil ja tulemuste kaalumise	17
3.2 INSA KOOLITUSTEL OSALENUTE ANDMESTIK.....	19
3.3 UURIMISKÜSIMUSED JA ANKEEDID.....	19
4 EESTI KEELEST ERINEVA EMAKEELEG A TÖÖTUTE (SIHTRÜHM 3) KÜSITLUSED	21
4.1 KÜSITLUSE ÜLDKOGUM, VALIMI KOOSTAMISE ALUSED, VASTAMINE	21
4.1.1 Üldkogumid.....	21
4.1.2 Valimid ja kontaktid	21
4.1.3 Vastajate arv, profiil ja andmete puhastamine.....	22
4.1.4 Kaalude moodustamine	23
4.2 KÜSITLUSE KORRALDUS.....	25
4.3 UURIMISKÜSIMUSED JA ANKEEDID.....	25
5 TÖÖTUKASSA KEELEÕPPE PROTSESSI KAARDISTUSE METOODIKA	31
5.1 SISSEJUHATUS JA UURIMISKÜSIMUSED.....	31
5.2 INTERVJUEERITAVATE VALIK, INTERVJUUDE ARV JA KORRALDUS	31
5.3 INTERVJUUKAVAD	32
6 KEELEÕPPE MÕJU TÖÖTURUNÄITAJATELE ANALÜÜSI METOODIKA	33
6.1 EESTI KEELE KOOLITUSTE PUHASMÕJU HINDAMINE	33
6.2 PUHASMÕJU HINDAMISE ALUSEKS OLEVAD ANDMED.....	35
6.3 SOBITAMINE.....	37
6.4 VÄLJUNDMUUTUJAD	42
6.5 HINDAMISMEETODI PIIRANGUD.....	43
LISAD	44
LISA 1. TEENUSEPAKKUJATE KÜSITLUSE ANKEET.....	44
LISA 2. ELANIKKONNA KÜSITLUSE ANKEET EESTI KEELES.....	44
LISA 3. TÖÖTUTE KOOLITUSEL KÄINUTE KÜSITLUSE ANKEET EESTI KEELES	44
LISA 4. TÖÖTUTE KOOLITUSEL KÄINUTE KÜSITLUSE ANKEET VENE KEELES	44
LISA 5. TÖÖTUTE KOOLITUSEL MITTE KÄINUTE KÜSITLUSE ANKEET EESTI KEELES	44
LISA 6. TÖÖTUTE KOOLITUSEL MITTE KÄINUTE KÜSITLUSE ANKEET VENE KEELES.....	44
LISA 7. TÖÖTUKASSA KESKKONTORI INTERVJUUKAVA.....	44
LISA 8. TÖÖTUKASSA OSAKONNAJUHTAJA INTERVJUUKAVA.....	44

LISA 9. TÖÖTUKASSA JUHTIVKONSULTANDI, TEENUSEKONSULTANDI JA TÖÖVAHENDUSKONSULTANDI INTERVJUUKAVA.....	44
LISA 10. TEENUSEPAKKUJATE FOKUSGRUPIINTERVJUU KAVA.....	44

Sissejuhatus

Metoodikaraport on koostatud uuringu „Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõive poliitikas; kvaliteet, mõju ja korraldus“ taustaks. Laiemad uurimisküsimused ja uuringu metoodilised osad on kirjeldatud järgmises tabelis.

Tabel 1. Laiemad uurimisküsimused ja uuringu metoodilised osad

Uurimisküsimus	Analüüsi sisu	Uurimismetoodika	Uuringu osa eest vastutaja	
Milline on muu emakeelega täiskasvanud elanikkonna (sihtrühm 1) eesti keele õppe vajadus?	Täiskasvanud elanikkonna koolitusel osalemise motiivide ja barjääride ning neid mõjutavate tegurite analüüs; keeleõppe kogemuse ja soovide analüüs; keeleoskuse taseme analüüs elanikkonnas	Kirjanduse analüüs	Tallinna Ülikool	
		Varasemate uuringute meta- ja sekundaarne analüüs		
		Elanikkonna küsitlusuuring		
Millised on koolitusteenuse pakkujate (sihtrühm 2) võimalused ja võimekus soovitud mahus ja vormis koolituste pakkumiseks ning eesti keele omandamise ja praktiseerimisega seotud kitsaskohtade leevendamiseks	Eesti keele õppe pakkujate tegevuse kontekst: paiknemine koolitusmaastikul, spetsiifika võrreldes teiste koolitajatega, sihtgrupi eripäraga arvestamise vajadus	Kirjanduse ja varasemate uuringute ülevaade	Tallinna Ülikool	
		Koolitusteenuse pakkujate võimaluste ja võimekuse analüüs		Teenusepakkujate küsitlusuuring
		Probleemiraamistuse analüüs - mida näevad teenusepakkujad peamise kitsaskohana seoses eesti keele omandamise ja praktiseerimisega		Teenusepakkujate küsitlusuuring Intervjuud teenusepakkujatega
Milline on Eesti keele õpe tööturuteenusena (sihtrühm 3) – milline on õppe korraldus, kvaliteet ja tulemuslikkus?	Tööturuteenusena osutatava eesti keele õppe korralduse analüüs;	Dokumendianalüüs Töötukassa töötajate intervjuud Töötute küsitlusuuring	Centar	
		Tööturuteenusena osutatava eesti keele õppe kvaliteedi ja selle tagamise analüüs.		Töötukassa töötajate intervjuud Töötute küsitlusuuring
		Tööturuteenusena osutatava eesti keele õppe tulemuslikkuse hindamine		Töötukassa töötajate intervjuud Töötute küsitlusuuring Ökonomeetriline analüüs

Metoodikaraport sisaldab uuringu suuremate metoodiliste osade ja andmekorje detailset metoodikat. Raportis kirjeldatud andmekorje ja metoodika osad on järgmised:

- 1) Eesti keele koolituse pakkujate koolitusasutuste küsitlus (sihtrühm 2),
- 2) Eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna küsitlus (sihtrühm 1),
- 3) Töötukassa kaudu eesti keele koolitusel käinud töötute küsitlus (sihtrühm 3)

- 4) Eesti keelest erineva suhtluskeelega töötute, kes ei käinud Töötukassa kaudu eesti keele koolitusel, küsitlus (sihtrühm 3)
- 5) Töötukassa ametnike intervjuud ja dokumendianalüüs,
- 6) Töötukassa kaudu eesti keele õppe puhasmõju analüüs tööturunäitajatele (ökonomeetriline analüüs),
- 7) Eesti keele koolituse pakkuvate koolitusasutuste (sihtrühm 2) fookusgrupid ja intervjuud,
- 8) Võrreldes hankedokumentides ettenähtuga laiendati küsitletavate ringi töötute osas ning tehti eraldi küsitlus eesti keele koolitusel mitteosalenud töötute seas. See küsitlus annab võimaluse võrrelda koolitusel osalenud ja mitteosalenud inimesi ning välja tuua, millised on erinevused ja võib anda infot, kuidas paremini eesti keele koolituse sihitada.

Toodud loetelust punktid 1-5 ja 7 ja 8 sisaldavad spetsiaalselt uuringu jaoks teostatud andmekorjet ning punkt 6 põhineb töötukassa ja Eesti Maksu- ja Tolliameti seotud registriandmete analüüsil. Registriandmete ja töötute küsitluste kontaktandmete saamiseks taotleti teadusuuringu luba Andmekaitseinspeksioonist.

Uuringu ülesandepüstitus nägi ette, et küsitlusuuringud piiritletakse Ida-Virumaa ja Harjumaaga. Uuringu käigus otsustati laiendada andmekorjet kogu Eestile, et oleks võimalik välja tuua Ida-Virumaa ja Harjumaal eripärad teiste Eesti regioonidega võrreldes. Samas ei ole see siiski võimalik kõikide sihtrühmade korral, kuna vastajate arv teistest regioonidest on nii väike, et ei ole võimalik statistiliselt olulisi järeldusi teha.

Metoodikaraport on koostatud nii, et iga metoodiline osa on eraldi peatükis ja vastavas peatükis täpsustatakse nii uurimisküsimused, kui ka andmete koosseis ja nende kogumise detailid. Metoodikaraporti peatükid on kirjutatud vastavalt selle institutsiooni autorite poolt, kes on vastutavad metoodilise osa eest. Intervjuude kavad ja küsitluste ankeedid on toodud metoodikaraporti lisades, mis on esitatud eraldi failidena.

1 Teenusepakkujate (sihtrühm 2) küsitlus

1.1 Küsitluse üldkogum, valimi koostamise alused

Uuringu lähteülesande kohaselt pidi sihtrühm 2 ehk teenusepakkujate küsitluse valim katma järgmisi koolitajaid Eestis:

„Sihtrühma kuuluvad kõik Eestis tegutsevad teenusepakkujad, kes pakuvad eesti keele koolitust st nii need, kel on Keeleinspeksiooni (KI) tegevusluba kui need, kes tegutsevad täiskasvanute koolituse seaduse alusel. Valim peab sisaldama Integratsiooni Sihtasutus (INSA) ja Töötukassa partnereid sh kaasatakse valimisse tasemeõppeasutusi, kellelt Töötukassa tellib erialaseid eesti keele koolitusi.“

Küsitlus viidi läbi kõikse küsitlusena, st kõik eesti keele õppe pakkujad, kelle kontaktid oli võimalik saada, hõlmati küsitlusse. Kontaktibaasi koostamisel lähtuti üle-eestilistest keeleõppe pakkumiseks loa saanute registritest, täpsemalt olid küsitletavate kontaktide nimekirja aluseks teenusepakkujate kohta koostatud järgmised nimekirjad:

1. **eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistamise koolituse Keeleinspeksiooni (KI) tegevusloaga** asutused seisuga 2017. a detsembri algus. Kokku oli tol hetkel selliseid asutusi 55. Kontaktandmed, s.o e-maili aadressid ja telefoninumbriid nende 55 asutuse kohta saadi eraldi päringuga HTMist.
2. **täiskasvanute koolituse seaduse alusel** tegutsevad isikud, kes on esitanud majandustegevusteate õppekavarühmas „Keeleõpe“ vastavalt Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetele¹. See loend sisaldab mis tahes keeli õpetavaid asutusi, sest eesti keelt andmebaasis teistest õpetatavatest keeltest ei eristata. Kokku oli 2017. a detsembri alguses selliseid asutusi 164 (nende hulka kuulusid ka osad KI loaga nimekirjas olevad asutused, nimelt 40 organisatsiooni).

Nimekirju kontrolliti INSA ja Töötukassa partnerite nimekirjadega, et tagada vastavalt hanke tingimustele kindlasti nende kaetus. Ühelt poolt, nimekirju võrreldi ka **INSA eesti keele õpet pakkuvate koolituspartnerite kontaktide** nimekirjaga (küsitud INSA-st). Need partnerid olid kõik eelmainitud kahes nimekirjas esindatud, v.a üks, kes lisati veebiküsitluse valimisse. Samuti võrreldi neid kaht nimekirja **Töötukassa** kodulehel 2017. aasta detsembris välja toodud koolituspartnerite kontaktidega (nii riigihangetel võitnud Töötukassa partnerid kui koolituskaardi alusel koolitusi pakuvad koolitajad, kes olid Töötukassa kodulehel registreeritud). Kõik Töötukassa kaudu eesti keele õpet pakuvad organisatsioonid olid nimetatud kahes nimekirjas esindatud.

Organisatsioonide arv, kellele saadeti uuringus osalemise kutse, oli kokku **164**. Täpsemalt EHISe andmebaasis olevast 164 nimetusest 40 esinesid ka KI loaga koolituse pakkujate nimekirjas ning 11 jäid küsitlusest välja, sest ei tegele eesti keele, vaid mõne muu keele (või muude keelte) õppega. Neid organisatsioone, mida oli EHIS-e nimekirjas tehnilistel põhjustel kaks korda, oli, 5 s.h 3 olid selliseid, mis olid nii kaks korda, kui esinesid ka KI nimekirjas. Lisaks üks INSA partner, keda ei olnud ei EHIS-e ega KI loaga koolitajate nimekirjas.

¹ vastavalt Täiskasvanute koolituse seaduse §3 esitab täiendkoolitusasutuse pidaja majandustegevusteate, kui tal pole kohustust taotleda tegevusluba. (Majandustegevusteade otsing EHISes: Tegevusteade otsing, Õppekava rühm "Keeleõpe")

Tabel 2. Teenusepakkujate küsitluse kontaktibaasi kujunemine

	Kontaktide arv
Esimene nimekiri ehk KI loaga eesti keele koolitajad	55
Teine nimekiri ehk EHISes täiskasvanute koolituse seaduse alusel registreeritud eesti keele koolitajad	164
INSA partnerite nimekirjas olev koolitaja, kes puudus mõlemas eelnevas nimekirjas	1
Kattuvad Esimeses ja teises nimekirjas	-40
Koolitajad, kes ei tegele kindlalt eesti keele õppega	-11
Kahe koolitusloaga üks koolitaja	-5
Kokku saadetud vastamise kutseid	164

Kuna uuring keskendub eesti keele õppele, siis filtreeriti vaid teiste keelte õpet pakkuvad asutused küsitluse ankeedi esimese küsimusega välja. Täiendavaks filtreerivaks küsimuseks oli eesti keele koolituse pakkumise kogemus, ankeeti paluti selle puudumise korral edasi mitte täita.

1.2 Küsitluse korraldus

Veebiuuringuna planeeritud küsitlus viidi läbi eestikeelsena küsitluste veebikeskkonnas *LimeSurvey*. Kõikidele organisatsioonidele, kes valimisse kuulusid, loodi unikaalne vastamise link, mis võimaldas jälgida vastamise kulgu ja vastavalt vajadustele hallata kutsete ja meeldetuletuste saatmist. Vastavalt pakkumusele oli küsitlusele seatud eesmärgiks koguda vähemalt 50 organisatsiooni vastused.

Sihtrühma kuuluvatele organisatsioonidele saadeti vastamise kutse meilile 11. jaanuaril 2018. Nädala möödudes saadeti neile, kes polnud veel vastanud, või andnud teada, et nad ei oska või taha vastata, meeldetuletus, võimalusel eelnevalt veendudes, kas adressaat on kohane või oleks otstarbekas kontaktisikut täpsustada. Kokku saadeti kaks meeldetuletust: 18. jaanuaril ja 24. jaanuaril. Küsitlus oli planeeritud hoida aktiivsena kokku kuni kolm nädalat. Küsitlus oli avatud **11. jaanuar – 31. jaanuar 2018. aastal**.

1.3 Vastajate arv

Kutseid saadeti välja 164. Kokku avas teenusepakkujate ankeedi 101 kutse saanut. Kokku täitis ankeedi 46 eesti keele koolituste pakkujat (vt Tabel 3). Küsitluse lõpetamise kinnituse nuppu vajutasid 40 vastajat. Neile lisandub kuus vastanut, kes sisuliselt andsid vastused küsitluse lõpuni, kuid ei vajutanud ankeedi lõpetamise nuppu. Seega on kokku küsitluse andmebaasis **46** aktsepteeritavat täisvastust.

Tabel 3. vastuste laekumine kutsete ja meeldetuletuste saatmise järgselt

Küsitluse periood	Välja saadetud kutsed/meeldetuletused	Ankeedi lõpuni täitnud vastajate arv	Vastamisest keeldunud
11.–18. jaanuar	164	12	3
18.–23. jaanuar	151	15	4
24.–31. jaanuar	137	19	6
KOKKU		46	13

Lisaks on neli eesti keele koolituste pakkujat, kes lõpetasid ankeedile vastamise, kuid ei andnud vastuseid. Küsitlus oli koostatud selliselt, et vastajal oli vabadus liikuda küsimustest üle ilma vastust andmata. Need neli vastajat on vastuseid andmata liikunud ankeedi lõppu ning vajutanud ankeedi lõpetamise nuppu.

51 vastajat jätsid vastamise pooleli. Seega on kokku lõpetatud ja poolikuid vastuseid 101.

Esimene meeldetuletus 18. jaanuaril saadeti 151 firmale (ühe ülikooli puhul lisandus selle kolledž, kelle esindajale saatsime eraldi kutse ja kaks vastajat palusid meeldetuletust mitte saata, kuna täidavad küsitluse hiljem). Teine meeldetuletus 24. jaanuaril saadeti 137 koolituse pakkujale (kaks kutset saadeti eksikombel neile, kes olid juba ära öelnud). Lisaks said 24. jaanuaril 3 uut respondenti osalemise kutse. Nendeks olid kahe ülikooli 3 töötajat, ühe puhul 2, ühe puhul 1 respondent. Nende lisamise ettepanek tuli ülikoolidelt, kuna nad kolm esindavad muid üksusi ülikoolides kui algse kutse saanud, ning nende õppe pakkumise kogemus hõlmab teisi sihtrühmi. Neist kolmest lisandunust 1 andis pooliku vastuse, 2 täisvastuse.

Metodoloogiliselt kerkis küsimus, kuidas nende vastuseid arvestada. Andmete analüüsil arvestame organisatsiooni puudutavate vastuste puhul ainult algse kutse saajate vastuseid. Muude küsimuste puhul – nt sihtrühma motivatsioon, õppemethodika arenguvajadused jne – võtame arvesse ka lisandunud respondentide vastused. Enne analüüsi vaatame vastused iga küsimuse ükshaaval läbi ja korrastame selle alusel andmebaasi.

Küsitlusele vastamise keeldumise põhjused jagunesid kolmeks:

- 1) Koolituspakkuja ei õpeta üldse või õpetas liiga ammu eesti keelt, või alles hakkas eesti keelt õpetama. Selliselt põhjendati kaheksa äraütlemist.
- 2) vastamiseks ei ole aega. Selliselt põhjendati neli äraütlemist. Üks keelefirma palus veebiküsitlus enda jaoks uuesti avada, kuna määratud ajaperioodil pole võimalik küsimustele vastamiseks aega leida, kuid siiski ei täitnud ankeeti määratud päeval.
- 3) ankeet on liiga pikk, liiga raske, või et sellele ei ole võimalik vastata. Selliselt põhjendati äraütlemist ühe asutuse puhul. Lisaks tuleb eraldi välja tuua, et neid, kes õpetavad eesti keelt, kuid kellel ei olnud võimalik organisatsiooni ressursse puudutavatele küsimustele vastata, kuna üksused on eraldi, oli kaks respondenti (ülikoolid).

Koolituste pakkujad, kellele peale teist meeldetuletust helistasime või kirjutasime, kuid kelle esindaja ei osanud üldse eesti keelt, oli neli (ankeet oli eesti keeles). Neljast ühe puhul lubati edasi öelda ettevõttes eesti keelt oskavale inimesele, et ta võtaks ühendust ja täpsustaks võimalusi ankeedile vastata, kuid ühendust ei võetud.

Lõplikus andmestikus on uuringus osalejate andmeid täiendavalt anonümiseeritud.

1.4 Uurimisküsimused ja ankeedid

1.4.1 Uurimisküsimused

Tulenevalt lähteülesandest oli selle uuringuosa eesmärk eelkõige avada koolitusteenuse pakkujate võimalusi ja võimekust soovitud mahus ja vormis koolituste pakkumiseks ning eesti keele omandamise ja praktiseerimisega seotud kitsaskohtade leevendamiseks.

Seepärast rakendasime selle sihtrühma vaatenurga analüüsimiseks poliitikauuringutest tuttava lähenemise „*what is the problem*“ (ehk milles nähakse probleemi) lihtsustatud varianti. Selle lähenemise sisuks on kaardistada, kuidas ja milles seisneb nähtust suunavate olulisemate agentide ja otsustajate hinnangul probleem, mida peaks lahendama asuma. Olemuslikult on tegemist poliitilise diskursusanalüüsi ühe võttega, mille sisuks on raamistamisteooriast lähtuv käsitlus, mispuhul see, kuidas probleemidest räägitakse, mõjutab seda, millisena nähakse nende lahendamise võimalusi. Näiteks võib samale probleemile olla mitu lahendust, samuti võivad erinevad probleemid laheneda ühe ja sama lahenduse rakendamisel, kuid see, millisel määral erinevad tegutsejad – antud juhul erinevad teenusepakkujad – näevad probleeme sarnaselt, kujundab selle, millised on tõhusaimad lahendused ja kuidas neid sihtrühmale kommunikeerida.

Andmekogumisel käsitleti teenusepakkujaid omakorda kahes vaates:

- koolituspakkujatena, kelle puhul on peamiselt huvi all nende kogemus keeleõppe pakkumisel ja võimalused pakkuda keeleõpet sihtrühmale soovitud mahus ja vormis ning võimekus leevendada eesti keele omandamise ja praktiseerimisega kitsaskohti;
- konkreetsete organisatsioonidena, mille konkurentsipositsioon, omandivorm, juhtimispraktikad, koosseis, töötajate kvalifikatsioon, strateegilised eesmärgid, eelarve ja rahastamisallikad, aga ka laiemalt ajalooline kogemus koolitajana ja seejuures eesti keele koolituste pakkujana jms kujundab nende tegevuse tõhususe ja tulemuslikkuse eesti keele õppe korraldamisel ja arendamisel.

Selline lähenemine võimaldab lisaks senisele kogemusele mõista just koolitusteenuse pakkujate võimalusi ja võimekust soovitud mahus ja vormis koolituste pakkumiseks ning eesti keele omandamise ja praktiseerimisega seotud kitsaskohtade leevendamiseks.

Uuringu tellijapoolsed hindamisküsimused teenusepakkujate (sihtrühm 2) osas ehk keeleõppe pakkumise analüüsile olid järgmised:

- 1) Milline on pakutav keeleõppe maht, õpetatavad keeletasemed, keelefirmades töötavate õpetajate arv, kvalifikatsioon?
- 2) Millises vormis õpet pakutakse, milliseid toetavaid teenuseid pakutakse?
- 3) Milline on teenusepakkujate hinnangul sihtrühma motiveeritus koolitusel osaleda (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
- 4) Mis on teenusepakkujate hinnangul sihtrühma peamised takistused koolitusel osalemiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
- 5) Mis on teenusepakkujate hinnangu sihtrühma peamised takistused eesti keele omandamiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
- 6) Milliseid toetavaid teenuseid vajaks sihtrühm teenusepakkujate hinnangu eesti keele omandamiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
- 7) Milliseid arenguvajadusi näevad teenusepakkujad vähelõimunud püsielanike keeleõppe pakkumisel?
- 8) Milliseid arenguvajadusi näevad teenusepakkujad uue, kasvava sihtrühma, uussisserändajate, eesti keeleõppe pakkumisel?

1.4.2 Ankeedi koostamine

Ankeedi koostamisel lähtuti hindamisküsimustest ning pakkumuse ptk-is 2.3.2 teenusepakkujate ankeetküsitluse osas ette nähtud probleempunktidest ja seniste uuringute kirjanduse ülevaatest. Lisaks tellija hindamisküsimustele vastamise metoodikale on pakkumuses nimetatud veel 3 uurimisteemat, mida ankeetküsitlus peab katma:

„üks osa ankeedist keskendub organisatsiooni kogemusele, võimalustele ja plaanidele eesti keele kursuste pakkumisel, arvestades koolitusel osalenute ja õppida soovijate ootustega; üks osa ankeedist käsitleb organisatsiooni tegevusvõimekust kujundavaid aspekte; ja üks osa ankeedist lahkab avatud küsimustega organisatsiooni esindajate nägemust peamistest probleemidest, mis eesti keele õppe pakkumise osas lahendust vajavad.“

Lähtudes eesmärgist, et hindamisküsimused oleksid võimalikult suures ulatuses võrreldavad teenusepakkujate lõikes (vt valimi kirjeldust), toodi mõned pakkumuses algselt teenusepakkujate fookusrühmade intervjuudega kaetud uurimisküsimused lisaks ka ankeetküsitluse teemaplokkidesse. See on võimaldanud nende tulemusi fookusrühmades täiendavalt käsitleda. Koos rühmaintervjuudeks ette nähtud teemaplokkidega olid kõik tellijapoolsed hindamisküsimused kaetud.

Veebiankeedi teemaplokkid jaotusid järgmiselt:

- 1) pakutavad teenused ja teenuste maht,
- 2) organisatsiooni ressursid ja koolitusvõimekus,
- 3) pakutava teenuse analüüs,
- 4) hinnangud õppemetoodikale ja -vahenditele,
- 5) hinnangud sihtrühmale (eesti keele õppijad),
- 6) takistused koolitusel osalemiseks,
- 7) teenusepakkuja tegevus potentsiaalse õppijani jõudmisel,
- 8) teenusepakkuja avalik tegevus eesti keele õpetamise arendamisel,
- 9) teenusepakkuja plaanid eesti keele õppe pakkumise osas tulevikus,
- 10) hinnang eesti keele õppe kvaliteedile ja kättesaadavusele Eestis,
- 11) hinnang eesti keele õppe korraldusele,
- 12) keeleõppe koolituste laiem mõju,
- 13) toetavad teenused, mida sihtrühm vajaks,
- 14) arenguvajadused uussisserändajatele eesti keele õppe pakkumisel ning
- 15) taustatunnused (nt organisatsiooni põhitegevusala, asukoht, tegevusulatus, loomise aasta, keeleõppe pakkumise kogemus aastates, juriidiline vorm jne)

Küsitluse ankeet on metoodikaraporti lisa (LISA 1. Teenusepakkujate küsitluse ankeet). Anonümiseerimise huvides on uuringu andmebaasis osa küsimuste vastuseid ümber kodeeritud ja avatud vastuseid lühendatud.

2 Teenusepakujate fookusrühmade intervjuude meetodika

Vastavalt uuringu hankedokumentidele oli teenusepakujate fookusrühma intervjuude eesmärk „selgitada välja Eestis tegutsevate teenusepakujate võimalused pakkuda keeleõpet sihtrühmale soovitud mahus ja vormis, nende võimekus leevendada eesti keele omandamise ja praktiseerimisega seotud kitsaskohti.

Hindamisküsimused katavad järgmist:

1. Milline on pakutav keeleõppe maht, õpetatavad keeletasemed, keelefirmades töötavate õpetajate arv, kvalifikatsioon?
2. Millises vormis õpet pakutakse, milliseid toetavaid teenuseid pakutakse?
3. Milline on teenusepakujate hinnangul sihtrühma motiveeritus koolitusel osaleda (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
4. Mis on teenusepakujate hinnangul sihtrühma peamised takistused koolitusel osalemiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
5. Mis on teenusepakujate hinnangu sihtrühma peamised takistused eesti keele omandamiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
6. Milliseid toetavaid teenuseid vajaks sihtrühm teenusepakujate hinnangu eesti keele omandamiseks (sh töötukassa kliendil, tasuta koolitusel ja ise tasuval kliendil)?
7. Milliseid arenguvajadusi näevad teenusepakujad vähelõimunud püsielanike keeleõppe pakkumisel?
8. Milliseid arenguvajadusi näevad teenusepakujad uue, kasvava sihtrühma, uussisserändajate, eesti keeleõppe pakkumisel?“

Uuringu hindamisküsimustele vastamiseks osutus otstarbekaks kombineerida kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid, täpsemalt veebiküsitlusele lisaks ka fookusrühmade intervjuude abil. Veebiküsitlusega kaeti punktid 1-4. Üldse jäi katmata punkt 5 (sellele oli võimalik asjakohaselt vastata pigem intervjuu vormis), osaliselt olid kaetud punktid 6-8 (intervjuudes paluti osalejatel välja tuua aspekte, mis nende enda kogemuse põhjal on olulised, mida ankeetküsitlus ei katnud), sh tulevikku vaatavad küsimused. Eriti oluliseks pidasime fookusgruppide (FG-de) tulemusel saada **praktilisi soovitusi**.

Enne intervjuukava lõpliku versiooni paikapanekut vaatasime läbi asjakohased veebiküsitluse **lahtised vastused**. Need suunasid mõningaid FG-de küsimusi ümber formuleerima/täpsustama. Lisaks kasutasime avatud vastuseid intervjuu käigus konkretiseerimaks mõnd teemat ning küsimaks rühma arvamust vastava seisukoha kohta.

Rühmaintervjuude eesmärgiks on eelkõige suunatud diskussiooni tekitamise käigus ühise narratiivini jõudmine, selgitamiseks, mis on intervjuudes osalejate kaudu esindatud organisatsioonide vaatenurgast lähtudes need peamised probleemid, mille lahendamisega peaks eesti keele õppe korraldamisel esmajärjekorras tegelema – ning milliseid võimalikke lahendusi intervjuudel osalejad neile probleemidele näevad. Kõigi intervjuude vormiks on avatud küsimustega poolstruktureeritud teemaintervjuu, mis võimaldab anda intervjuule vajaliku teemavaldkonna ja raamistiku, kuid annab ka võimaluse muuta intervjuu käigus küsimuste järjekorda, lisada küsimusi tulenevalt käsitletavast temaatikast ning intervjuu käigus teatavaks saanud informatsioonist. Sel moel on võimalik täpsustada intervjuueeritavate kogemusi ja arvamusi ning suunata intervjuud vastavalt vajadusele.

Rühmaintervjuud olid planeeritud komplekteerida kahest printsiibist lähtuvalt: osades intervjuudes osalevad ainult eesti keele koolituse läbiviijad-koolitajad, osades intervjuudes pigem eesti keele koolitust pakkuvate organisatsioonide juhid, osades intervjuudes aga on esindatud mõlemad ja neile lisaks veel ka esindajaid sellistest organisatsioonidest, mis pakuvad nii eestikeelseid kui venekeelseid koolitusi.

Teenusepakkujate veebiküsitluse vastustest siiski ilmnas, et see printsiip ei pruugi olla asjakohane, sest suur enamik vastajaid on korruga nii juhi kui koolitaja rollis ja ainult üksikud on kas ühes või teises.

Fookusrühmade läbiviimise **kava** nägi ette 4-6 rühmaintervjuud, seejuures vähemalt 2 Ida-Virumaa linnades ja vähemalt 2 Tallinnas. Igal intervjuul osaleb 3-6 inimest, seejuures võib samast organisatsioonist olla ühel intervjuul ainult üks esindaja. Rühmaintervjuud kavandati eestikeelsena, kuid vajaduse ilmnemisel oldi valmis viima need läbi ka teistes keeltes (nt vene või inglise keeles). Intervjuud kuulusid lindistamisele ning neid analüüsiti lähtuvalt *what is the problem*-lähenedisest, arvestades intervjuul osalenute tausta ja kogemusi ning käsitledes neid valdkondlike ekspertidena.

Fookusgruppide intervjuudes osalemise kutse saadeti ainult **veebiküsitluses täisvastused** andnud asutustele, vajadusel ka poolikuid vastuseid andnud asutustele. Esindatud oli variatiivsus piirkondliku dimensiooni (Tallinn/Harjumaa ning Ida-Virumaa asutused) ning organisatsioonide suuruse lõikes. Lisaks valiti organisatsioone vastavalt sellele, et oleks tagatud variatiivsus oluliselt eristuvate aspektide lõikes – näiteks et esindatud oleksid ka asutused, kellel on kogemusi uussisserändajatele eesti keele õppe pakkumisega.

Tallinna kahe FG rühmaintervjuu osalemise **kutsed** saadeti 8. veebruaril 22 veebiküsitluses osalenud ja täisvastused andnud asutusele. Kokku nõustus osalema 8 organisatsiooni, äraütlemissi oli 9, kutsele (ja korduskutsele) ei vastanud 5 organisatsiooni.

Kuivõrd selgus, et rühmaintervjuu jaoks tingimustele vastavaid organisatsioone Ida-Virumaal kahe fookusrühma intervjuu jaoks on liiga vähe, ning pigem tuleks teha täiendavad personaalintervjuud, otsustati kokku kutsuda Ida-Virumaal üks fookusrühma intervjuu. Ida-Virumaa FG rühmaintervjuu osalemise kutsed saadeti alates 12. veebruarist kokku 10 veebiküsitluses osalenud ja täisvastused andnud asutusele. Kokku nõustus osalema 2 organisatsiooni, äraütlemissi oli 5, kutsele (ja korduskutsele) ei vastanud 3 organisatsiooni. Rühmaintervjuuks ette nähtud ajal tegelikult osales 1 organisatsioon. Üks esialgu osalema nõustunud organisatsiooni esindaja ei saanud kohale tulla tervislikel põhjustel, kuid nõustus tegema hiljem personaalintervjuu (see leidis ka aset). Uuringu lõpuks **läbi viidud** intervjuude ülevaade on kokkuvõtlikult toodud järgmises tabelis.

Tabel 4 Teenusepakkujate intervjuude tehnilised andmed

Nr	Koht (tegevuspiirkond)	Aeg	FG/PI	Intervjuu kestus (min)	Transkriptsiooni pikkus (lk) ²
1	Tallinn	14.02.2018	FG (4 osalejat)	99 min	59
2	Tallinn	15.02.2018	FG (3 osalejat)	91 min	60
3	Tallinn	20.02.2018	PI	43 min	25
4	Narva	22.02.2018	PI	54 min	23
5	Ida-Virumaa (Skype intervjuu)	28.02.2018	PI	49 min	21
6	Ida-Virumaa (kirjalik intervjuu)	04.03.2018	PI	-	8
7	Ida-Virumaa (kirjalik intervjuu)	08.03.2018	PI	-	6
8	Ida-Virumaa (kirjalik intervjuu)	13.03.2018	PI	-	5
	kokku	14.2-13.3.18	13 osalejat	336 min	207

Tallinnas toimus kaks rühmaintervjuud. Neist esimene leidis aset 14. veebruaril ning see hõlmas 4 osalejat. Intervjuu toimus Tallinna Ülikoolis. Intervjuu on transkribeeritud, intervjuu pikkus 99 minutit. Teine

² Arvestuse aluseks on standardvormindus (Times New Roman 12, 1,5 reavahe).

Tallinna intervjuu leidis aset 15. veebruaril ning see hõlmas 3 osalejat. Intervjuu toimus Tallinna Ülikoolis. Intervjuu on transkribeeritud, intervjuu pikkus 91 minutit. Üks 15. veebruari intervjuu neljast kokku lepitud osalejast ei saanud kohale tulla. Tegime temaga personaalintervjuu 20. veebruaril. See oli meie jaoks oluline, kuna intervjuueeritaval on pikk kogemus uussisserändajatega (õpetab inglise keele baasil).

Ida-Virumaal tegutsevate keelekoolitajatega toimus viis personaalintervjuud. Esimene leidis aset 22. veebruaril (algelt kavandatud FG asemel). Viisime selle läbi TÜ Narva Kolledži ruumides. Intervjuueeritavalt saime lisaks materjali eesti keele õpet puudutavate küsimuste kohta Ida-Virumaal. See materjal on kokkuvõtte arutelust respondendi varasemal kohtumisel kolledži keeleõppega seotud õppejõudude ja ametnikega. Need tulemused integreerisime analüüsi. Ida-Virumaa teenusepakkujate kogemuste, hoiakute ja ettepanekute osas piisava ülevaate ja andmete kogumiseks viidi lisaks mainitud intervjuule täiendavalt läbi **4 kirjalikku personaalintervjuud**. Need toimusid vastavalt 28. veebruaril, 4. märtsil, 8. märtsil ja 13. märtsil. Lisaks saime kasutada Ida-Virumaa teenusepakkujate ja keeleõppe olukorra analüüsil Tallinna rühmaintervjuude sisendit, mida tuli Ida-Virumaa kohta oluliselt enam, kui algelt eeldatud.

3 Elanikkonna (sihtrühm 1) küsitluse metoodika

3.1 Küsitluse üldkogum, valimi koostamise alused, vastamine

3.1.1 Üldkogum ja valimi koostamise strateegia

Eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna küsitlusuuring viidi läbi fookusega nendel uurimisküsimustel, mille kohta varasemad uuringud süstemaatilist ülevaadet ei võimalda. Uuring on piiritletud eesti keele õppega vene keele baasil, kuna riigi poolt pakutakse eesti keele õpet kõige rohkem vene keele baasil ning valimiraam muude keelte pinnalt eesti keele õppimise kvantitatiivseks uurimiseks on selle uuringu jaoks planeeritud ressursse arvestades liiga väike.

Üldkogumi proportsioonid, mis on valimi raami moodustamise aluseks, arvutatakse välja Eesti Statistikaameti kodulehel kättesaadava statistika alusel. Üldkogumi kirjeldamiseks kasutatakse 2017. a Eesti rahvastiku jaotust rahvuse, elukoha maakonna ning soo lõikes (vt Statistikaamet veebiandmebaasi tabel RV 0222 ja Tabel 5).

Ühe sihtrühma määramise alusena kasutame rahvuse tunnust, ehkki inimese rahvus ei pruugi ennustada emakeelt või kodust keelt ja ka rahvuselt eestlaste seas on neid, kelle emakeeleks ei ole eesti keel. Siiski otsustasime selles uuringus jätta eestlased uuringu üldkogumist arvestuslikult pigem välja. Samas, kui uuringus osaleb venekeelsele ankeedile vastates keegi, kes määratleb end eestlasena, käsitleme teda samuti sihtgrupina – võib olla, et ta ei oska eesti keelt või ta on osalenud eesti keele õppes.

Et venekeelsed rahvusrühmad paiknevad väga suures osas Harjumaal ning Ida-Virumaal, jälgitakse uuringu käigus vastuste laekumist kolme piirkonna lõikes: 1. Harjumaal koos Tallinnaga, 2. Ida-Virumaa ning 3. ülejäänud Eesti. Valimi suurust arvestades saab rahvuste lõikes vajadusel jälgida kahte alamrühma: (1) venelased ja (2) teised rahvused, kes räägivad vene keelt.

Üldkogumi proportsiooni on soo, rahvuse ja piirkondade alusel esitatud järgnevas tabelis.

Tabel 5 Rahvastik elukoha, rahvuse ja soo järgi 2017. aastal ning uuringu planeeritud valim vastavates kihtides.

Piirkond	Üldkogum	Osakaal
Põhja-Eesti	213066	56%
Kirde-Eesti	113267	30%
ülejäänud piirkonnad	50893	13%
Rahvus		
venelased	329978	87%
teised rahvused	47248	13%
Sugu		
mees	170597	45%
naine	206629	55%
Kokku	377226	100%

Allikas: Eesti Statistikaameti veebiandmebaasi tabel RV0222: Rahvastik soo, vanuse ja maakonna järgi, 1. jaanuar, autorite arvutused

Uuringu sihtrühmaks on vene keelt põhikeelena rääkivad Eesti elanikud vanuses 15-74, mis on ka Eesti Statistikaameti Tööjõu-uuringute metoodika seisukohalt tööeline elanikkond. Kuigi uuringu lähteülesandes piiritleti sihtrühma vanus 18-64-aastastega, siis uuringus laiendame vanuse piire, et hõlmata lisaks tööeas täisealistele ka neid noori, kes pole veel kohustuslikust koolieast väljas (st on alla 17-aastased), ning samuti enam kui 64-aastaseid inimesi. See võimaldab pöörata tähelepanu keeleõppe motiividele ja võimalustele nendes vanuserühmades, kelle jaoks tööga seotud motiivid ei ole prioriteetsed, viidates keeleõppe avaramale lõimimispotentsiaalile. Esiteks on töös noortega sh noorsootöös, mille sihtgrupiks on elanikkond vanuses 13–26 aastat, mitmeid võimalusi keeleõppe motivatsiooni toetamiseks.

Teisalt on ülemise vanusepiiri nihutamine rahvastiku vananemise tingimustes oluline mitmel põhjusel, nt võimaldab keelekursustel osalemine aktiivsest tööelust väljunud elanikele sotsiaalselt sidusamat tegevust, mis võib luua uusi võimalusi nii kultuurielus osalemiseks, sotsiaalseks suhtluseks, kogukonnategevustes osalemiseks kui ka tööalaseks eneseteostuseks. Samas on just tööturult väljunule juba ajaliselt kättesaadavam osalemine erinevates ja tavapärasest mitmekesisemates mittetraditsioonilistes õppimisvormides, mis võimaldab nii sotsiaalse kui kultuurilise suunitlusega tegevustes osalemist (sh eakate klubide, kolmanda nooruse ülikoolide raames toimuvad ettevõtmised ja nt õpireisid), sellal kui tööealised on sageli hõivatunud, seda nii tööalase konkurentsivõime tõstmiseks kui ka muudeks tegevusteks.

Uuringus kasutati sihtrühma kuuluvate vastajate eristamiseks küsitluse alguses esimeste küsimustena rahvuslikust enesemääratlusest või põlisusest vähem poleemilist emakeele dimensiooni, mille kohta puudub rahvastiku osas hea ülevaade. Kuna valimi raamina ei kasutatud emakeelt, aga küsitluses selekteeriti inimesi esimese küsimusega emakeele järgi, siis küsitluse andmete kaalude leidmiseks kasutati rahvaloenduse andmebaasi RL0435. Seda tabelit on varemgi samalaadsetes uuringutes kasutatud ning see eristab inimesi nende emakeele alusel. Tabel on aasta 2011 kohta. RL0435 alusel oli tööealise rahvastiku (15–74-aastased) seas 322 459 eesti keelest erineva emakeelega inimest, mis moodustas 33% elanikkonnast. Vastava vanusjaotuse esitab järgmine tabel.

Tabel 6 Eesti keelest erineva emakeelega Eesti elanikkonna vanuseline koosseis 2011 ja selle ekstrapolatsioon aastasse 2021 (2011. a rahvaloenduse andmed)

	2011 (alus RL0435, vanus 15-74)		2021 (alus: RL0435 2011, vanus 5-64)	
	N	%	N	%
15-24	41595	13%	33526	11%
25-34	58919	18%	41595	13%
35-49	83320	26%	87232	27%
50-64	100792	31%	90640	28%
65-74	37833	12%	65159	20%
15-74	322459	100%	318152	100%
osakaal elanikkonnast	33%		33%	

Allikas: Statistikaamet tabel RL0435

Küsitluse andmete kogumisel jälgiti esinduslikkust (ja kogutud andmeid kaaluti) lisaks vanusele ka soo ja piirkonna järgi. Täpsemad andmekogumise eesmärgid on toodud järgnevas tabelis.

Tabel 7. Vene keelt põhikeelena rääkiva Eesti elanikkonna küsitluse üldkogum ja valimi aluseks võetud proportsioonid ja andmekogumiseesmärk (2011. a rahvaloenduse alusel)

		Üldkogum	Osakaal (%)	Andmekogumiseesmärk
Sugu-vanus	15-24 a mees	20740	7	51
	25-34 a mees	28680	9	71
	35-49 a mees	38064	13	94
	50-64 a mees	40023	13	99
	65-74 a mees	11828	4	29
	15-24 a naine	19531	6	48
	25-34 a naine	28033	9	69
	35-49 a naine	40802	13	101
	50-64 a naine	53667	18	133
	65-74 a naine	22170	7	55
HARIDUS	alg- ja põhiharidus	49486	17	124

		Üldkogum	Osakaal (%)	Andmekogumiseesmärk
	kesk- ja keskeriharidus	138204	46	347
	kõrgharidus	111128	37	279
	haridus teadmata	4720		
PIIRKOND	Tallinn	138377	46	342
	Ida-Virumaa	94977	31	235
	Muu Eesti	70184	23	173
KOKKU		303538	100	750

Allikas: Statistikaamet tabel RL0435

Uuringu andmestikku võib edaspidi järgmiste analüüside tarbeks täiendavalt kaaluda kas emakeele või rahvusliku enesemääratlemise või põlisuse alusel³, sest kõik vastavad dimensioonid on vastaja taustaandmetena uuringusse lülitatud.

3.1.2 Küsitluse korraldus

Küsitluse praktiline korraldus telliti ettevõttelt Kantar Emor. Küsitlus tehti veebi- ja telefoniküsitluse kombinatsioonina.

3.1.3 Lõplik valim, vastanute sotsiaaldemograafiline profiil ja tulemuste kaalumine

Uuringu algseks eesmärgiks oli koguda 750 respondendi vastust, sh kombineerides veebipaneeli küsitlust (oriendeeruvalt 600) ja telefoniküsitlust (umbes 150), et hõlmata ka neid vastajaterühmi (nt nooremad kui 24-aastased ja vanemaealised), kes on veebipaneelis alaesindatud.

Selleks kohandati projekti käigus koostatud ankeeti vastavalt veebiküsitluse ja telefoniküsitluse tarbeks.

31.01-13.02.2018 toimunud andmekogumise tulemusel saadi täidetud ankeetide koguhulgaks 1009, seejuures oli vastajaid veebiküsitlusel 864 (üldine vastamismäär 28,4%) ja telefoniküsitlusel 145 (üldine vastamismäär 65,6%).

Analüüsid valimi koosseisu ja sealjuures arvestades uuringust välja jäämise põhjuseid, selgus, et **CAWI (computer assisted web interviewing ehk veebipõhise küsitluse) tarbeks** tehti veebipaneelist väljavõtt 3112 kriteeriumidele vastavast kandidaadist ning neist:

- 2149 sihtrühma esindajaga kontakt puudus,
- 33 keeldus uuringus osalemast,
- 58 juhul ei kuulunud algne kontakt tegelikult sihtrühma.
- Kokku katkestas ankeedi täitmise 90 vastajat
- ja ankeedi täitis lõpuni 864.

CATI (computer assisted telephone interviewing ehk telefoniküsitluse) puhul oli plaanitud valimiks 150, et aga veebiankeedi täitis algselt planeeritud enam vastajaid, puudus vajadus jõuda telefoniküsitluses algse valimieesmärgini ja nii jäi tegelikult valimiks 145 inimest. CATI raames oli valimiraamiks 1178 inimest, sh neist

- 142 puhul kontakt puudus,
- 50 ei olnud kättesaadavad,
- 211 keeldus uuringus osalemast,
- 83 juhul ei kuulunud kontakt sihtrühma,

³ Vt nt statistikaameti veebiandmebaasi tabel RV071 „Põlis- ja välispäritolu rahvastik maakonna, soo ja vanuse järgi“ (1. jaanuar 2016), Eesti tööjõu-uuringu (ETU) andmed statistikaameti veebiandmebaasi tabelis TT130 vms.

- 542 osas oli kvoot juba eelnevalt täitunud,
- 5 katkestas intervjuu
- Ja intervjuu viidi lõpule 145 vastaja puhul

Piirkondade lõikes jaotuvad vastajad nii, nagu toodud järgnevas tabelis.

Tabel 8 Elanikkonnaküsitlusele vastajate jaotus elukoha lõikes

Elukoht	sagedus	% koguvalimis
Tallinn	507	50,2
Ida-Virumaa	262	26,0
Mujal Eestis	240	23,8
Kokku	1009	100,0

Valimi struktuur vastab vanuse, soo ja piirkonna järgi üldjoontes eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna struktuurile, seejuures on vastavalt uuringu disainile CATI puhul tegemist teistsuguse struktuuriga, kuivõrd seda kasutati üldvalimi proportsionaalse esindatuse tõstmiseks, nt koguvalimis oli naiste osakaal 60%, kaalutud valimis 46%. Kaalumise aluseks on Statistikaameti andmed: RL0435: Rahvastik emakeele, soo, vanuserühma, haridustaseme ja maakonna järgi, 31. detsember 2011⁴.

Vanuserühmade lõikes on valimi jaotus toodud järgnevas tabelis.

Tabel 9 Elanikkonnaküsitluse valimi ealine koosseis

			KOKKU	CAWI	CATI
Vanus (kv)	15 kuni 24	Kaalutud valim	134	26	108
		Valim	90	21	69
		Vanuserühma osakaal (kaalutud)	13,3	3,2	55,6
		Vanuserühma osakaal (tegelik)	8,9	2,4	47,6
	25 kuni 34	Kaalutud valim	189	149	40
		Valim	198	162	36
		Vanuserühma osakaal (kaalutud)	18,7	18,3	20,4
		Vanuserühma osakaal (tegelik)	19,6	18,8	24,8
	35 kuni 49	Kaalutud valim	262	250	12
		Valim	271	261	10
		Vanuserühma osakaal (kaalutud)	26	30,7	6,1
		Vanuserühma osakaal (tegelik)	26,9	30,2	6,9
	50 kuni 64	Kaalutud valim	311	298	14
		Valim	319	309	10
		Vanuserühma osakaal (kaalutud)	30,9	36,5	7,2
		Vanuserühma osakaal (tegelik)	31,6	35,8	6,9
65 kuni 74	Kaalutud valim	113	92	21	
	Valim	131	111	20	
	Vanuserühma osakaal (kaalutud)	11,2	11,3	10,7	
	Vanuserühma osakaal (tegelik)	13	12,8	13,8	

70% vastajatest on Eestis sündinud. Kodakondsuse lõikes võib välja tuua, et vastajatest 71,5% on Eesti kodakondsus, 13% Venemaa kodakondsus ja 14% määratlemata kodakondsus (2% on mõne muu riigi kodanik) ja need valimisuurused võimaldavad rühmi muuhulgas ka kodakondsuse alusel sisukalt võrrelda.

⁴ Üldistatavuse huvides on andmed kaalutud vastavalt 2011 andmestikule RL0435 emakeele lõikes, kuid analüüsi käigus tehtud laiendused üldkogumile lähtuvad ka teistelt alustelt (nt RV071 järgi)

Eestlasi on valimis 3,6%, venelasi 83,5%, ukrainlasi 5,5%, valgevenelasi 2,2%, teiste rahvaste esindajaid ja end muud moodi määratlenuid kokku 5,3%.

3.2 INSA koolitustel osalenute andmestik

Selleks, et täpsemalt mõista õppimiskogemusega vastajate hinnangut eesti keele omandamise probleemidele (eelpool toodud uurimisküsimus 7), laiendati analüüsi keeleõppes osalenutele, toetudes 2015-2016 aastal INSA koolitustel osalenute seas läbi viidud küsitlusele.

INSA korraldatud küsitlusele võimaldas juurdepääsu INSA uuringujuht Marianna Makarova. Uuring hõlmab inimesi, kes aastatel 2015-2017 käisid INSA vahendatud tasuta eesti keele kursustel, mis viidi läbi Euroopa Sotsiaalfondist rahastatava projekti nr.: 2014-2020.2.06.004005006.01.15-0001 „Eesti ühiskonnas lõimumist toetavad tegevused“ raames.

Küsimustik saadeti kõigile kursustel osalevatele inimestele, vastanuid oli umbes 35%. 1006 inimest vastasid küsimustikule kursuse läbimist alustades ning lisaks vastasid 376 inimest küsimustele vahetult pärast kursuste lõpetamist. Küsimustik sisaldab küsimusi eesti keele oskuse, eesti keele kasutuse, eesti keele õppimise eelnevate kogemuste, keeleõppe eesmärkide, erinevate keeleõppe vormide tõhususe ja keeleõppe toetusmeetmete vajaduste kohta. Lisaks sellele on rida küsimusi riigiidentiteedi, ühiskondliku aktiivsuse, meedia- ja kultuuritarbimise ja subjektiivse heaolu kohta.

3.3 Uurimisküsimused ja ankeedid

Sihtrühm 1 ehk elanikkonnaküsitlus ei saa toetada kõigi uurimisküsimuste vastamist, seda juba arvestades põhjalikumaks uuringuks nõutavaid ressursse, seepärast on allpool eristatud elanikkonna küsitluse oodatav roll uuringuküsimustele vastamisel teiste allikate kõrval.

1. Milline on sihtrühma eesti keele oskus (enesehinnanguline oskus, tasemetunnistuse olemasolu)? Lisaks kirjanduse ülevaatele ja varasemate uuringute käsitlemisele katab seda teemat sihtrühm 1 küsitlus.
2. Milline on sihtrühma senine eesti keele õppimise kogemus (õppevormid, õppe rahastaja nt MISA, töötukassa, tööandja, inimene maksis ise)? Lisaks kirjanduse ülevaatele ja teiste sihtgruppide (INSA uuring, MISA uuring) käsitlemisele on see teema kajastatud ka sihtrühm 1 küsitluses, kuid õppevormidest eristame vaid tasemeõppe ja koolituste ning iseseisva õppimise.
3. Millega on sihtrühma keeleõppevajadus eelkõige seotud? Lisaks kirjanduse ülevaatele ning varasemate uuringute käsitlemisele (sh EIM ja ESU2004) on sellekohane küsimus (motiividest) lülitatud sihtrühm 1 uuringu ankeeti, samas võib lisaks teadvustatud keeleõppevajadusele analüüsida, kuidas õppijad ja õppida soovijad teistest erinevad.
4. Milline on sihtrühma motivatsioon eesti keelt õppida? Milline on sihtrühma hinnang keeleõppe vajalikkusele isikliku karjääri edendamisel? Sihtrühm 1 ankeet katab seda teemat osaliselt, lisaks käsitleme seda teiste andmete najal ja varasemate uuringute toel.
5. Kas ja kuidas mõjutavad sihtrühma sotsiaalmajanduslikud karakteristikud (vanus, sugu, majanduslik olukord, kodakondsus jm) eesti keele omandamist või juurdepääsu koolitustele? Lisaks teiste allikatele võimaldab sihtrühm 1 küsitlus sellele küsimusele vastust otsida.
6. Millised on keeleõppe osalemise võimalikud takistused, sh keeleõppe erinevate komponentide mõju osalemisele (nt võimalus maksta keelekursuse eest, kursuste kättesaadavus, kursuste toimumise aeg, eksami sooritamise kohustus, informeeritus keeleõppe võimalustest jms)? Lisaks teistele allikatele (sh teiste sihtrühmade uuringule) võimaldab sihtrühm 1 küsitlus sellele küsimusele osaliselt vastust otsida, ehkki spetsiifilisemate probleemidega ei tegele.
7. Millised on sihtrühma eesti keele omandamise probleemid, sh kursuste sisu, erinevate vormide sobivus vajadustega, hindamis- ja nõustamisteenuste vajadus? Seda valdkonda käsitleme peamiselt teiste

sihtrühmade ning varasemate uuringute najal (sh kirjanduse ülevaade), kuid mingil määral toetab selle vastamist ka sihtrühm 1 küsitlus.

8. Milline on sihtrühma hinnang eesti keele õppe kvaliteedile ja kättesaadavusele, milles seisnevad peamised kvaliteedi ja kättesaadavuse probleemkohad? Peamiseks sisendiks on siin kirjanduse ülevaade, varasemate uuringute analüüs ja teiste sihtrühmade vaade, kuid mingil määral on sellega arvestatud ka sihtrühm 1 küsitluse kavandamisel.

Elanikkonna eesti keele õppe vajaduse analüüsimisel keskendub küsitlus järgmistele aspektidele:

- 1) olemasolev keeletase ning vajalik/soovitud keeletase;
- 2) keeleõppe peamised ajendid;
- 3) keeleõppe peamised takistused;
- 4) soovitud õppevormid ning nendega seotud ootused ja vajadused;
- 5) võimalused keeleõppes osaleda.

Uuringu aluseks oleva temaatilise kirjanduse analüüsi tulemustele tuginedes käsitleme eesti keele õpet täiendavalt sarnaselt teiste valdkondade õppega, rakendades täiskasvanute õppimise ja koolitusega uuringutes enam kasutatavaid lähenemisi.

Ankeedi koostamisel võeti aluseks varasemate temaatiliste uuringute ankeedid, sh Eesti Sotsiaaluuring 2004, Eesti integratsioonimonitooringud ning Eesti täiskasvanukoolituse uuring 2007, samuti INSA küsitlus 2017. Lisaks viidi oluliste teemade tuvastamiseks 2017. aasta sügisel läbi delfi.ru keskkonnas eesti keele tasuta õppe kohta lugejate kogemusi kogunud artiklile (Olga Privalova poolt kirjutatud ja 2.10.2017 veebis⁵ avaldatud artikkel *ПРИЗЫВ: Учили эстонский на бесплатных курсах? Расскажите об этом!* (Õppisite eesti keelt tasuta kursustel? Rääkige meile sellest!) kirjutatud anonüümsete kasutajate kommentaaride teemaanalüüs (artiklile kirjutati kokku 91 kommentaari; ka delfi.ru tegi sellest oma analüüsi (vt Privalova artikkel 3.10.2017 *От "превозмогли все ожидания" до "ни о чем". Читатели Delfi — о бесплатных курсах эстонского.* (Alates „ületas kõik ootused“ kuni „ei saanud midagi“ – Delfi lugejad tasuta eesti keele kursustest), mis sai omakorda lugejatelt 71 kommentaari). Kuigi selle analüüsi eesmärk oli peamiselt sisendi kogumine küsimustiku koostamiseks, on selle analüüsi tulemused lülitatud ka uuringu aruandesse.

Lõplik ankeet on toodud metoodikaraporti lisa (LISA 2. Elanikkonna küsitluse ankeet eesti keeles).

⁵ <http://journalist.delfi.ee/news/assignments/prizyv-uchili-estonskij-na-besplatnyh-kursah-rasskazhite-ob-etom?id=79643032>

4 Eesti keelest erineva emakeelega töötute (sihtrühm 3) küsitlused

4.1 Küsitluse üldkogum, valimi koostamise alused, vastamine

4.1.1 Üldkogumid

Töötute seas tehti kaks küsitlust:

1. Töötud, kes osalesid eesti keele õppes (osalusgrupi küsitlus)
2. Töötud, kes töötukassa kaudu eesti keele õppes ei osalenud, aga kuulusid riskirühma, kuna ei oska eesti keelt ja nende tööle rakendumine on selle tõttu raskendatud (kontrollgrupi küsitlus)

Osalusgrupi üldkogumi moodustasid kõik inimesed kes olid ajavahemikul 01.01.2015-31.12.2016 töötud ja osalesid samal ajavahemikul töötukassa kaudu eesti keele koolitusel. Üldkogumi suuruseks oli 3224 inimest.

Kontrollgrupi üldkogumi moodustasid inimesed, kes olid ajavahemikul 01.01.2015-31.12.2016 töötud, kelle põhiline suhtluskeel ei olnud eesti keel ja kes kuulusid eesti keele mitteoskajate riskirühma. Üldkogumi suuruseks oli 30 849 inimest. Üldkogumi suuruse hinnang on tuletatud Töötukassa antud mikroandmete põhjal.

4.1.2 Valimid ja kontaktid

Osalusgrupi üldkogumi põhjal moodustati kõikne valim, st esialgseks valimi suuruseks oli 3224 inimest. Kontrollgrupi üldkogumist tegi Töötukassa 3000 inimese juhuvalim.

Tabel 10. Valimi ja üldkogumi jagunemine maakondade lõikes

Elukoha maakond	Osalusgrupp		Kontrollgrupp			
	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Üldkogumi suurus	Üldkogumi jaotus
Harju maakond	1340	41,56%	1363	45,4%	13217	42,84%
Hiiu maakond	1	0,03%			2	0,01%
Ida-Viru maakond	1223	37,93%	1414	47,1%	15059	48,82%
Järva maakond	11	0,34%	2	0,1%	57	0,18%
Jõgeva maakond	19	0,59%	9	0,3%	68	0,22%
Lääne maakond	55	1,71%	23	0,8%	420	1,36%
Lääne-Viru maakond	45	1,40%	38	1,3%	175	0,57%
Pärnu maakond	120	3,72%	34	1,1%	404	1,31%
Põlva maakond	28	0,87%	5	0,2%	41	0,13%
Rapla maakond	17	0,53%	12	0,4%	114	0,37%
Saare maakond	9	0,28%			5	0,02%
Tartu maakond	241	7,48%	68	2,3%	652	2,11%
Valga maakond	85	2,64%	26	0,9%	517	1,68%
Viljandi maakond	15	0,47%	2	0,1%	50	0,16%
Võru maakond	14	0,43%	4	0,1%	60	0,19%
Aadressita	1	0,03%			8	0,03%
Kokku	3224	100,0%	3000	0,0%	30849	100,0%

Tabel 11. Valimi ja üldkogumi jagunemine soo lõikes

Sugu	Osalusgrupp		Kontrollgrupp			
	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Üldkogumi suurus	Üldkogumi jaotus
Naine	2462	76%	1371	46%	12976	42%
Mees	762	24%	1629	54%	17873	58%
Kokku	3224	100%	3000	100%	30849	100%

Tabel 12. Valimi ja üldkogumi jagunemine vanusegruppide lõikes

Vanus	Osalusgrupp		Kontrollgrupp			
	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Kontaktide arv	Osakaal kõikidest kontaktidest	Üldkogumi suurus	Üldkogumi jaotus
Kuni 20	24	0,7%	55	1,8%	494	1,6%
21-25	198	6,1%	261	8,7%	2188	7,1%
26-30	410	12,7%	365	12,2%	3249	10,5%
31-35	451	14,0%	408	13,6%	3347	10,8%
36-40	392	12,2%	355	11,8%	3406	11,0%
41-45	416	12,9%	343	11,4%	3471	11,3%
46-50	368	11,4%	310	10,3%	3243	10,5%
51-55	400	12,4%	345	11,5%	3858	12,5%
56-60	417	12,9%	364	12,1%	4836	15,7%
61 või vanem	148	4,6%	194	6,5%	2757	8,9%
Kokku	3224	100,0%	3000	100,0%	30849	100,0%

Töötukassa edastas Eesti Rakendusuringute Keskusele Centar mõlema valimi kontaktandmed, mis sisaldasid respondentide meiliaadressi, telefoninumbrit ja elukoha aadressi. Lisaks oli iga vaatluse kohta info tema vanuse ja soo kohta. Kontaktandmed ei sisaldanud inimese nime. Osalusgrupi valimi kontaktide nimekirjast oli puudu 144 inimese meiliaadressid, mistõttu kahanes lõplik osalusgrupi valim 3080-ne inimeseni.

Seega saadeti välja kokku 6080 uuringus osalemise kutset, sellest 3000 kontrollgrupi valimisse sattunuile ja 3080 osalusgrupi valimis olevaile.

4.1.3 Vastajate arv, profiil ja andmete puhastamine

Osalusgrupist avas ankeedi 1050 inimest. Ankeedi avalehel küsiti vastajalt nõusolekut antavate vastuste kasutamiseks uuringus. Nõusoleku oma vastuste kasutamiseks andis 911 osalusgrupi respondenti. Lõpuni täidetud ankeete laekus 728.

Kontrollgruppi kuuluvatest inimestest avas ankeedi 749 inimest, kellest 583 andis nõusoleku oma vastuste kasutamiseks. Kontrollgrupi ankeedi alguse küsimustega kontrolliti, kas respondent on viimase viie aasta jooksul osalenud töötukassa keelekoolitusel. Selle kaudu tuvastati vastajad, kes küll 01.01.2015-31.12.2016 perioodil ei osalenud eesti keele koolitustel (mille tõttu kuulus respondent kontroll- ja mitte osalusgruppi), kuid kes siiski on eesti keele koolitusel osalenud enne või pärast seda perioodi. Kuna küsitlusankeet on suunatud inimestele, kes pole eesti keele koolitusel käinud, siis oli vajalik selliste inimeste välja jätmine vastajate hulgast, kelle varasem või hilisem koolituskogemus ei lubaks anda adekvaatset infot koolitusel mitteosalemiste põhjuste jms kohta. Inimesed, kes olid koolitusel osalenud, suunati ankeedi lõppu. Lõpuni täitis kontrollgrupi küsitluse ankeedi 336 vastajat.

Nii kontrollgrupi üldkogumis, valimis, kui ka vastajate hulgas oli valdava osa respondentide elukohaks Harjumaa või Ida-Virumaa. Muudest regioonidest laekus vaid 18 (ankeedi lõpuni täitnu) vastust. Muude regioonide vähene esindatus nii üldkogumis kui valimis, sellest tulenev suur proportsionaalne erinevus Harju- ja Ida-Virumaast ning viimast veelgi võimendav madal vastamismäär (7%) tingisid vajaduse muud regioonid nii üldkogumist kui valimist välja jätta. Vastasel juhul ei oleks olnud võimalik valimi kaalude moodustamisel arvestada regionaalsete eripäradega, mis tulenesid Harjumaa ja Ida-Virumaa respondentide erinevast vastamisaktiivsusest. Samuti ei olnud otstarbekas muid regioone ühendada Harju-või Ida-Virumaaga, kuna võib eeldada, et vastused võivad kahe eelpool mainitud regiooni ja muude regioonide vahel erineda olulisel määral. Selle otsuse tegemisel lähtuti ka asjaolust, et niivõrd väikese vastajate arvu puhul ei ole võimalik muude regioonide hinnanguid piisava täpsusega analüüsida. Jättes kontrollgrupi üldkogumisse ja valimisse alles vaid Harjumaa ja Ida-Virumaa kujunes **uueks kontrollgrupi üldkogumi suuruseks 2777 inimest, kellest ankeeti alustas 699, nõusolekuvormi täitis 546 ja kõikidele küsimustele vastas 318 respondenti.**

Kogutud andmete kvaliteedi tagamiseks kontrolliti kõigi vastaja poolt ankeeti sisestatud soo ja vanuse ning Töötukassa poolt edastatud kontaktide infos oleva meiliaadressiga seotud inimese soo ja vanuse andmete vastavust. Kuna küsitluse kutse ei olnud nimeline (kontaktide infos puudus isiku nimi), siis on võimalik, et küsitlusele vastas keegi teine, kes samuti kasutab Töötukassa registris olevat meiliaadressi. Teoreetiliselt on võimalik, et kontaktiga seotud meiliaadressi kasutab lisaks inimesele, kes peaks olema küsitluse sihtrühmas, veel keegi (näiteks võivad sama meiliaadressi kasutada abikaasad või võib ligipääs aadressile olla respondendi lastel). Juhul, kui vastaja sugu ei olnud vastavuses või kui vanuste vahe oli suurem kui kaks aastat, jäeti antud vastaja lõppvalimist välja. Osalusgrupi valimis ei olnud vastavuses 6 ja kontrollgrupis 16 vaatlust.

Lõplikuks valimi suuruseks ja analüüsi kaasatud vaatluste arvuks oli osalusgrupi puhul 722 ja kontrollgrupi puhul 302. Vastamismääraks kujunes seega osalusgrupis 23,5% ja kontrollgrupis 10,9%.

Tabel 13. Valimibaas osalusgrupis ja kontrollgrupis

	Osalusgrupp	Kontrollgrupp	
		Koguvalim	Ainult Harjumaa ja Ida-Virumaa
Väljasaadetud ankeetide arv	3080	3000	2777
Ankeedi täitmist alustanute arv	1050	749	699
Nõusoleku vormil nõusoleku andnute arv	911	583	546
Ankeedi osaliselt täitnute arv (alustasid teist blokki – blokki B)	776	345	326
Ankeedi lõpuni täitnute arv	728	336	318
Ankeedi puhastamise käigus eemaldatud vaatlused	6	17	16
Analüüsi kaasatud vaatlused	722	319	302

4.1.4 Kaalude moodustamine

Kuna valimi ja üldkogumi proportsioonid on juhuvalimi korral ligilähedaselt samad (ja kõikse valimi puhul täpselt samad), siis peegeldavad valimi põhjal leitud vastused üldkogumi hinnanguid. See kehtib aga vaid juhul kui valimi vastamismäär oleks 100%, mis realses küsitlussituatsioonis ei ole üldjuhul saavutatav. Madalam vastamismäär ehk küsitlusele mittevastamine võib põhjustada nihkeid analüüsi käigus leitud ja tegelike üldkogumite hinnangute vahel. Kui potentsiaalne mittevastamine oleks puhtalt juhuslik, oleks nihe minimaalne või olematu. On aga võimalik ja tõenäoline, et mittevastamine võib olla põhjustatud mõnest konkreetsest respondentist iseloomustavast karakteristikust (näiteks elukoht), mis lisaks mittevastamisele mõjutab ka hinnanguid uuringu käigus esitatud küsimustele (näiteks konkreetsetes regioonides elavate

respondentide hinnangud mingile küsimusele on süstemaatiliselt madalamad). Laiendades sellisel juhul valimi hinnanguid üldkogumile alahinnatakse antud regiooni hinnanguid ning seega kogupopulatsiooni hinnangutesse tekib nihe.

Taolise nihke minimeerimiseks kasutame vastuste kaalumist. Kaalumiseks kasutatavate tunnuste alusel moodustatud gruppide liikmetele anname kaalu, mis vastab sama grupi proportsioonile üldkogumis (kaalutakse üles grupe, milles vastamismäär oli väiksem). Kasutades analüüsimisel kaalutud andmeid on seeläbi võimalik mittevastamisest tulenevat nihet vähendada. Mida rohkem on tunnuseid, mille lõikes kaalud on moodustatud ja mida väiksemad on kaalumisel kasutatud tunnuste lõigetest moodustuvad grupid, seda täpsemini on võimalik valim üldkogumiga vastavusse viia. Siinkohal tuleb aga arvestada valimi suurusel tingitud piiranguid. Kui kaalugruppude suurused valimis jäävad liiga väikeseks ja erinevad väga suurel määral üldkogumi vastava grupi proportsioonidest, võib juhtuda, et alaesindatud gruppide liikmed kaalutakse liiga üles (nende hinnangud on võrreldes ülesindatud gruppide liikmetega märkimisväärselt olulisemad). Seega tuleb lähtuvalt valimi suurusel ja selle proportsioonidest leida optimaalne arv kaalumise aluseks võetavaid tunnuseid ja nendest moodustatavaid grupe.

Kaalude leidmise alusena kasutame järgmisi tunnuseid: vanus, sugu ja elukohta regioon. Vanust käsitleme kaalude arvutamisel viie vanusegrupina ja elukohta kolme regioonina. Kuna valdav osa respondentidest (ja ka üldkogumist) elas Harjumaal ja Ida-Virumaal, siis lähtuti kolmest regioonist: Põhja-Eesti, Kirde-Eesti ja muu regioon, kuhu koondati kõik ülejäänud regioonid (kontrollgrupi puhul kasutame ainult ainult Põhja-Eesti ja Kirde-Eesti vaatluseid).

Kaalumise aluseks võeti Töötukassa edastatud registriandmed, mitte vastaja enda poolt ankeeti märgitud andmed. Kõikides uuringu analüüsides kasutatakse kaalutud andmeid.

Järgnevatest tabelitest on näha, et osalusgrupis oli suhteliselt parem vastamismäär vanematel vanuserühmadel, naistel ja Põhja- ning Kirde-Eestis elavatel inimestel. Kontrollgrupis oli aga parem vastamise määr kõikidel vanuserühmadel peale 51-aastaste ja vanemate, regioonidest oli suhteliselt enam vastajaid Põhja-Eestist.

Tabel 14. Kaalumata ja kaalutud valimi vastavus üldkogumile *osalusgrupis*

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
Kuni 30	632	19,60%	132	18,28%	142	19,60%
31-40	843	26,15%	182	25,21%	189	26,15%
41-50	784	24,32%	184	25,48%	176	24,32%
51 ja vanem	965	29,93%	224	31,02%	216	29,93%
Naine	2462	76,36%	591	81,86%	551	76,36%
Mees	762	23,64%	131	18,14%	171	23,64%
Põhja-Eesti	1341	41,59%	329	45,57%	300	41,59%
Kirde-Eesti	1223	37,93%	282	39,06%	274	37,93%
Muu regioon	660	20,47%	111	15,37%	148	20,47%

Tabel 15. Kaalumata ja kaalutud valimi vastavus üldkogumile *kontrollgrupis*

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalutud valim	
	N	%	N	%	N	%
Kuni 30	5511	19,49%	69	22,85%	59	19,49%
31-40	6287	22,23%	75	24,83%	67	22,23%
41-50	6076	21,49%	72	23,84%	65	21,49%

	Üldkogum		Kaalumata valim		Kaalatud valim	
	N	%	N	%	N	%
51 ja vanem	10404	36,79%	86	28,48%	111	36,79%
Naine	12022	42,51%	158	52,32%	128	42,51%
Mees	16256	57,49%	144	47,68%	174	57,49%
Põhja-Eesti	13218	46,74%	157	51,99%	141	46,74%
Kirde-Eesti	15060	53,26%	145	48,01%	161	53,26%

4.2 Küsitluse korraldus

Küsitlus viidi läbi veebiküsitlusena vene keeles Limesurvey küsitluskeskkonnas. Valimisse kuulunud isikutele (kellel oli e-posti aadress olemas) loodi isiklik vastamise link, mis võimaldas hallata kutsete ja meeldetuletuste saatmist. Sihtrühma kuuluvatele inimestele saadeti vastamise kutse meilile 2. jaanuaril 2018. Nädala möödudes (9. jaanuaril) saadeti meeldetuletus neile, kes polnud veel vastanud või kellel oli ankeedile vastamine pooleli jäänud, ja 15. jaanuaril saadeti teine meeldetuletus. Vastamiseks anti tähtaeg 16. jaanuar. Madala vastasmäära tõttu pikendati 17. jaanuaril küsitluse perioodi nädala võrra (23. jaanuarini) ja vastav info saadeti vastajatele 17. jaanuaril.

Pärast küsitlustöö lõppu teostati järelkontroll, mille eesmärgiks oli kontrollida, kas küsitlusankeet jõudis valimisse sattunud inimesteni, kas esines tehnilisi probleeme ning mis põhjusel küsitlusankeeti ei täidetud üldse või jäi täitmine pooleli. Nii osalusgruppi kui ka kontrollgruppi kuuluvate seast valiti juhuvaliku teel 10 inimest nende seast, kellele uuringus osalemise kutse saadeti, kuid kes küsitlusankeeti (lõpuni) ei täitnud (v.a need, kes märkisid ankeedi alguses oleval nõusolekuvormil, et ei soovi küsitluses osaleda). Järelkontroll teostati telefoni teel. Valitud isikutele helistati kontaktandmetes märgitud telefoninumbriks ning paluti vastata, kas nad said e-kirjaga uuringu osalemise kutse, kas nad said avada küsitlusankeedi lingi, kas nad alustasid küsitlusankeedi täitmist ning mis põhjusel nad ankeeti lõpuni ei täitnud. Ühele telefoninumbriks helistati vajadusel kuni 2 korda. Kui esimesel korral ühendust ei saadud, prooviti uuesti muul kellaajal. Kuna esines olukordi, mil ka teisel korral helistades ei õnnestunud inimesega ühendust saada või oli viga telefoninumbriks (nt number polnud enam kasutusel), valiti juhuvaliku teel mõlema sihtgruppi jaoks ka lisanumbrid. Järelkontrollist ilmnes 3 peamist küsitlusele mittevastamise põhjust: viga kontaktandmetes (e-mail ei jõudnud isikuni); ei jälgitud oma e-maili postkasti (vähene arvuti kasutamise oskus) või ei oldud küsitluses osalemisest huvitatud; ankeeti ei täidetud lõpuni, sest polnud selleks aega või jäi täitmine pooleli tehniliste probleemide tõttu. Viimase puhul ei olnud tegemist küsitluse veebikeskkonna tehnilise tõrkega, vaid pigem esines olukordi, mil vastaja polnud küsimustiku korrektselt täitnud ning seetõttu ei võimaldanud küsitluskeskkond vastajal järgmiste küsimuste juurde suunduda.

4.3 Uurimisküsimused ja ankeedid

Uuringule seatud uurimisküsimused, millele küsitlusega vastuseid otsitakse, ja ankeetidest küsimuste vastused, mis aitavad küsimusele vastata, on toodud alljärgnevas tabelis. Ankeedid eesti ja vene keeles on metoodikaraporti lisades (vt LISA 3. Töötute koolitusel käinute küsitluse ankeet eesti keeles, LISA 3. Töötute küsitluse ankeet osalusgrupp.docx

LISA 4. Töötute koolitusel käinute küsitluse ankeet vene keeles, LISA 5. Töötute koolitusel mitte käinute küsitluse ankeet eesti keeles, LISA 5. Töötute küsitluse ankeet kontrollgrupp.docx

LISA 6. Töötute koolitusel mitte käinute küsitluse ankeet vene keeles).

Tabel 16. Uurimisküsimused ja ankeediküsimused, mille põhjal uurimisküsimusele vastus leitakse

Uurimisküsimus	Keeleõppel osalenud	Keeleõppel mitte osalenud
Kuidas toimub eesti keele õppe vajaduse hindamine ja teenusele suunamine? Millistele kriteeriumide alusel valitakse välja teenusel osalejad? Kas teenuse vajaduse hindamise ja teenusele suunamise tingimused (nt töötuna arvel oleku kestus, puuduv erialane haridus, puuduv või vähene eesti keele oskus) on asjakohased ehk vastavad sihtrühma vajadustele ja teenuse eesmärgile?	D3. Kas töötukassa suunas Teid keelekoolitusele, sest otsisite tööd ametikohal, kus oli vaja eesti keele oskust? D4. Kas Teie eesti keele koolituse vajaduse hindamisel töötukassas jäeti midagi olulist arvestamata? D5. Mida oleks pidanud arvestama?	D3. Kas töötukassa pakkus Teile keelekoolitust, sest otsisite tööd ametikohal, kus oli vaja eesti keele oskust? D4. Kas töötukassa ei pakkunud Teile keelekoolitust, sest otsisite tööd ametikohal, kus eesti keele oskust polnud vaja? D5. Kas Teie eesti keele koolituse vajaduse hindamisel töötukassas jäeti midagi olulist arvestamata? D6. Mida oleks pidanud arvestama?
Kas ja kuidas arvestatakse teenuse vajaduse hindamisel isiku võimalusi saada keeleõpet muust riiklikult toetatud allikast (nt lõimumisteenus, keeleõpe RVKSidele jm) ja varasemaid õpinguid?	B5. Lisaks töötukassa keelekoolitusele, millisel viisil Te olete eesti keelt veel õppinud viimase 5 aasta jooksul? B6. Kes tasus eesti keele koolituse eest, mis oli Teile tasuta?	B5. Millisel viisil Te olete eesti keelt õppinud viimase 5 aasta jooksul? B6. Kes tasus eesti keele koolituse eest, mis oli Teile tasuta?
Kas ja milliseid eeliseid on tööturuteenusena pakutaval keeleõppel tööturu takistuste leevendamise seisukohast võrreldes nt lõimumismeetmete raames pakutavate koolitustega (sihtrühm ja töötukassa konsultant)?	H2. Kas töötukassa keelekoolitusel oli tööle saamiseks vajaliku keeleoskuse omandamisel eeliseid võrreldes teiste keelekoolitustega? H3. Millised eelised olid töötukassa keelekoolitusel võrreldes teiste keelekoolitustega? H4. Kas töötukassa keelekoolitusel oli tööle saamiseks vajaliku keeleoskuse omandamisel puuduseid võrreldes teiste keelekoolitustega? H5. Millised puudused olid töötukassa keelekoolitusel võrreldes teiste keelekoolitustega?	
Milline on sihtrühma motiveeritus koolitusel osaleda?	E1. Kui olulised olid Teie jaoks töötukassa keelekoolitusel osalemisel järgnevad põhjused?	E1. Kui olulised on Teie jaoks järgnevad põhjused eesti keele oskuse parandamiseks
Kas ja kuidas osalemine eesti keele koolitusel tööturuteenus	E2. Kas Te olete juba jätkanud või kavatsete lähima 3 aasta	

Uurimisküsimus	Keeleõppel osalenud	Keeleõppel mitte osalenud
raames mõjutab osaleja motivatsiooni keeleõpinguid jätkata pärast töötuna arveloleku lõppu (sihtrühm ja töötukassa konsultant)?	jooksul jätkata eesti keele õpinguid pärast töötukassa keelekoolitusel osalemist?	
Millised on sihtrühma sagedasemad välised takistused teenusel osalemiseks? Kuidas neid teenuse pakkumisel ületatakse (sihtrühm ja töötukassa konsultant)?	<p>G2. Mil määral Teil esines töötukassa keelekoolitusel osalemisel järgnevaid probleeme?</p> <p>G2A. Kui Teil esines muid olulisi probleeme töötukassa keelekoolitusel osalemisel, siis palun täpsustage, milles need seisnesid: _____</p> <p>G3. Millised olid peamised põhjused, miks katkestasite töötukassa keelekoolitusel osalemise? Palun märkige kuni 3 põhjust.</p> <p>G4. Kas informeerisite keelekoolitusel osalemisel tekkinud probleemidest töötukassat?</p> <p>G5. Kas töötukassa võttis midagi ette, et neid probleeme lahendada?</p> <p>Sõidu- ja majutustoetuse ning stipendiumi küsimused G6-G11?</p>	D7. Miks Te ei osalenud töötukassa eesti keele koolitusel?
Millised on sihtrühma hinnangul nende takistused tööle saamisel? Kas ja kuidas keelekoolitus neid adresseeris?	<p>A12. Mil määral takistasid järgnevad asjaolud Teie tööle saamist enne töötukassa keelekoolitusel osalemist?</p> <p>C5. Kas töötukassa keelekoolituse tulemusena Teie eesti keele oskus paranes?</p> <p>C6. Milline oli Teie eesti keele oskuse tase <u>pärast</u> töötukassa keelekoolitusel osalemist?</p> <p>F6. Kas töötukassa keelekoolitusel omandatud eesti keele oskus on piisav, et tööl hakkama saada</p> <p>F7. Millised oskused ei olnud piisavad?</p>	A12. Mil määral takistasid järgnevad asjaolud Teie tööle saamist viimasel töötuse perioodil?
Kas ja kuidas oleks võimalik keelekoolituse mõju tööle	H13. Kuidas oleks võimalik töötukassa pakutavaid eesti keele koolitusi korraldada	H8. Kuidas oleks võimalik töötukassa pakutavaid eesti keele koolitusi korraldada

Uurimisküsimus	Keeleõppel osalenud	Keeleõppel mitte osalenud
saamisele suurendada, nt kas koolituse maht on piisav?	selliselt, et mõju tööle saamisele oleks suurem?	selliselt, et mõju tööle saamisele oleks suurem?
Milline on sihtrühma hinnang keeleõppe vajalikkusele isikliku karjääri edendamisel?	E1. Kui olulised olid Teie jaoks töötukassa keelekoolitusel osalemisel järgnevad põhjused? (alaküsimused 6-12) H1. Kas töötukassa keelekoolitusel osalemine...?	E1. Kui olulised on Teie jaoks järgnevad põhjused eesti keele oskuse parandamiseks? (alaküsimused 6-12)
Milline on sihtrühma hinnang oma motivatsioonile eesti keele koolitusel osaleda ja kuidas seda mõjutab asjaolu, et koolitust pakutakse tööturuteenusena?	Motivatsioon üldiselt: E1. Kui olulised olid Teie jaoks töötukassa keelekoolitusel osalemisel järgnevad põhjused? Asjaolu, et see on tööturuteenus: alaküsimused 13-14 (Töövahendus konsultant või juhtumikorraldaja leidis, et koolitusel osalemine vähendab mulle sobiva töö leidmise takistusi; Koolituse eest tasus töötukassa)	Motivatsioon üldiselt: E1. Kui olulised on Teie jaoks järgnevad põhjused eesti keele oskuse parandamiseks
Milline on sihtrühma hinnang tööturuteenusena osutatud keelekoolituse korraldusele (õpetaja professionaalsus, õpetamise meetodika, õppematerjalide kvaliteet, tundide toimumise aeg, tundide sagedus, tunni ülesehitus jms)?	F1. Kui rahul olite Teie töötukassa keelekoolitusega üldiselt? F2. Kui rahul olite töötukassa keelekoolitusel alljärgnevaga? (alaküsimused: õpetaja professionaalsus, õpetamise meetodika, õppematerjalide kvaliteet, tundide toimumise aeg, tundide toimumise sagedus, koolituse kogumaht (tundide arv kokku)) F4. Kui suur oli järgmiste tegevuste osa töötukassa keelekoolitusel? (alaküsimused: suhtlemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine)	
Kas ja milliseid teenuse pakkujatega seotud kvaliteediprobleeme esineb eesti keele õppe pakumisel?	Vt eelmine uurimisküsimus	
Millised tunnused on iseloomulikud keelekoolitusel osalenutele võrreldes mitteosalenutega (piirkondlikud erinevused, sooline ja vanuseline jaotus jms)?	A. Taustaandmed	A. Taustaandmed

Uurimisküsimus	Keeleõppel osalenud	Keeleõppel mitte osalenud
Millised on keelekoolitusel osalenute hinnangud, kas koolitusel osalemine on aidanud sihtrühmal saada tööd, mida ilma koolitusel omandatud keeleoskusega ei oleks õnnestunud, saada kõrgemapalgalist tööd, tööd avalikus sektoris ja/või erialast tööd?	H1. Kas töötukassa keelekoolitusel osalemine...? 1. aitab Teil leida tööd, mida ilma koolitusel omandatud keeleoskusega ei oleks saanud 2. aitab Teil leida paremini tasustatud tööd 3. aitab Teil leida tööd avalikus sektoris 4. aitab Teil leida erialast tööd 5. laiendas töökohtade ringi, kuhu Te kandideerite 6. parandas Teie tuleviku karjäärivõimalusi	
Kui palju on koolituse katkestanuid? Mis on katkestamise peamised põhjused?	G1. Kas käisite töötukassa keelekoolituse lõpuni? G3. Millised olid peamised põhjused, miks katkestasite töötukassa keelekoolitusel osalemise? Palun märkige kuni 3 põhjust.	
Kui palju tasemekoolituse läbinuid on sooritanud vastava taseme eksami?	C2. Millise keeletaseme töötukassa keelekoolitusel Te osalesite? C3. Kas Te käisite pärast eesti keele tasemeeksamiks ettevalmistava koolituse läbimist ka selle taseme keeleeksami?	
Milline on sihtrühma hinnang koolituse otstarbekusele, kas koolitusest oli kasu, et parandada tööle saamise tõenäosust või karjäärivõimalusi tulevikus? Mis põhjustel ei olnud kasu?	F5. Kas olete töötanud pärast töötukassa keelekoolitusel osalemist valdkonnas, kus on vaja eesti keelt kasutada? H1. Kas töötukassa keelekoolitusel osalemine...?	
Millised on töötukassa konsultantide ja sihtrühma hinnangud keelekoolitusel omandatud keeleoskuse kohta?	F6. Kas töötukassa keelekoolitusel omandatud eesti keele oskus on piisav, et tööl hakkama saada? F7. Millised oskused ei olnud piisavad?	

Lisaks nimetatud uurimisküsimustele on ankeetides mõned taustatunnused, mis on lisatud selleks, et oleks võimalik võrrelda tulemusi elanikkonna küsitlusega. See puudutab küsimust „A17. Millises keeles Te suhtlete...?“, „A18. Milliseid keeli Te oskate ja kui hästi?“ Samuti on mõningal määral ühtlustatud koolitusel osalemise motivatsiooni küsimusi. Kolm küsimust (E3-E5), mis adresseerivad suhtluskeskkonna olemasolu

ja valmidust suhtlemiseks kasutada nt keelekohvikuid, on lisatud selleks, et hinnata, kas inimesed oleksid valmis suhtluskeskkonna puudumisel alternatiivses keeleõppe vormis keelt praktiseerima.

5 Töötukassa keeleõppe protsessi kaardistuse meetodika

5.1 Sissejuhatus ja uurimisküsimused

Töötukassa protsessi kaardistusega adresseeriti järgmisi lähteülesandes püstitatud uurimisküsimusi:

- Milline on töötukassa kui tellija üldine hinnang viimastel aastatel osutatud eesti keele koolituse kvaliteedile? Kas ja kuidas on kvaliteet muutunud? Millest on muutused tingitud?
- Kas ja milliseid teenuse pakkujatega seotud kvaliteediprobleeme esineb eesti keele õppe pakku-misel (Töötukassa hinnangul)? Millest probleemid tulenevad ja kuidas neid on/oleks võimalik leevendada?
- Kuidas töötukassa kui tellija saab tagasisidet eesti keele õppe kvaliteedi kohta? Kas ja kuidas sellega arvestatakse edaspidisel teenuse tellimisel?
- Kas 2016 juunis jõustunud tegevuslubade nõue eesti keele koolitajatele, kes valmistavad ette eesti keele tasemeõppeks, lihtsustab kvaliteetse keeleõppe pakku-mist?
- Kuidas tagavad koolituse pakkujad õppe kvaliteedi, kuidas toimub koolituste järelevalve?
- Millised on Töötukassa ettepanekud teenuse osutamise kvaliteedi parandamiseks?

Keeleõppe protsessi kaardistus toimus intervjuude, dokumendianalüüsi ja Töötukassa poolt edastatud andmete põhjal. Dokumendianalüüsis kasutati järgmisi allikaid:

- Täiskasvanute koolituse seadus (TÄKS)
- Keeleseadus (KeeleS)
- Tööturuteenuste ja -toetuste seadus (TTTS)
- Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus (MsüS)
- Protseduurireegel *Tööturukoolitus*, kinnitatud 27. juuli 2017
- Protseduurireegel *Tööturukoolitus*, kinnitatud 13. oktoober 2016
- Protseduurireegel *Tööturukoolitus*, kinnitatud 22. juuni 2016
- Protseduurireegel *Tööturukoolitus*, kinnitatud 12. november 2015
- Eesti Töötukassa koolituskaardi koostöö põhimotted alates 01.01.2015
- Eesti Töötukassa koolituskaardi koostöö põhimotted alates 01.01.2016
- Eesti Töötukassa koolituskaardi koostöö põhimotted kuni 31.12.2017
- Töökeskse nõustamise põhimõtted, kinnitatud 10. detsember 2015
- Eesti Töötukassa korraldatud riigihanke hankedokumendid hankele „Töölane eesti keele koolitus vene keele baasil“ (7-2/16/073, 2016. aastal)

Intervjuude teostamine ja korraldus on lähemalt kirjeldatud järgmistes alapeatükkides.

5.2 Intervjueeritavate valik, intervjuude arv ja korraldus

Töötukassa töötute ja alates 2017. aastast töötavatele pakutava eesti keele õppe korralduse kaardistamiseks viidi läbi intervjuud Töötukassa töötajatega. Intervjueeritavad töötukassa töötajad valiti selliselt, et oleks kaetud erinevad juhtimise tasandid ning regioonid. Intervjuud viidi läbi järgmistel ametipositsioonidel töötavate inimestega:

- 1) Töötukassa keskkontor: töötuse ennetamise ja oskuste arendamise osakonna juhataja asetäitja
- 2) Töötukassa Ida-Virumaa osakonna osakonnajuhataja
- 3) Töötukassa juhtivkonsultant Harjumaal
- 4) Töötukassa juhtivkonsultant Ida-Virumaal
- 5) Töövahendus- ja teenusekonsultandid Ida-Virumaal (3 inimest)
- 6) Töövahendus- ja teenusekonsultandid Ida-Virumaal (2 inimest)
- 7) Töövahendus- ja teenusekonsultandid Harjumaal (2 inimest)

Intervjuud viidi läbi näost-näku või Skype teel novembris ja detsembris 2017. Intervjuud salvestati vastajate nõusolekul ning salvestiste põhjal kirjutati kokkuvõtted, mida kasutati analüüsi teksti kokku panemisel. Intervjuud tehti poolstruktureeritud intervjuudena, milles intervjuueerijal oli vabadus muuta küsimuste järjekorda, täpsustada uuringu seisukohast huvipakkuvaid teemasid ning jätta vahele küsimused, mida vastaja oli juba teiste teemade raames käsitlenud. Intervjuude pikkus piiritleti kuni 1,5 tunniga.

Lisaks eelnevatele tehti üks täiendav intervjuu Keeleinspeksiooni järelevalvejuhi-peainspektoriga, et täpsustada KI rolli ja tähelepanekuid koolituste kvaliteedi tagamisel.

5.3 Intervjuukavad

Intervjuukavad on esitatud metoodikraporti järgmistes lisades:

1. LISA 7. Töötukassa keskkontori intervjuukava
2. LISA 8. Töötukassa osakonnajuhataja intervjuukava
3. LISA 9. Töötukassa juhtivkonsultandi, teenusekonsultandi ja töövahendus konsultandi intervjuukava

6 Keeleõppe mõju tööturunäitajatele analüüsi meetodika

6.1 Eesti keele koolituste puhasmõju hindamine

Analüüsi eesmärgiks on hinnata eesti keele koolituste mõju:

- hõivesse sisenemise tõenäosusele,
- hõive kestusele ja
- hõivega seonduva sissetuleku suurusele.

Teisisõnu üritatakse hinnata, mil määral parandab eesti keele koolitusel osalemine tööturu konkurentsivõimet võrreldes sellega, kui koolitusel ei osaletaks. Taolise eesmärgi täitmiseks ei saa lihtsalt võrrelda väljundnäitajaid meetmes osalejate ja mitteosalejate vahel. Meetmes osalemist võivad mõjutada erinevad taustatunnused. Näiteks kõrgem haridus võib suurendada tõenäosust meetmes osaleda ja samas suurendada tõenäosust kõrgema sissetuleku teenimiseks. Seega omistades antud juhul sissetulekute erinevuse põhjuse vaid meetmes osalemisele, ei võetaks arvesse seda, et osa sissetuleku erinevusest ja seega ka mõjust tuleneb kõrgemast haridustasemest. Et täielikult elimineerida taustatunnuste kompositsioonist tulenev mõju hinnatava meetme puhasmõjust, tuleks mõõta väljundnäitajaid olukorras, kus valimisse kuuluvad isikud osalesid meetmes ja olukorras, kus nad ei osalenud meetmes (vastandseisunditest lähtuv hinnang ehk *counterfactual approach*). Hinnates sel juhul muutust väljundnäitajates, on võimalik hinnata meetme puhasmõju neile näitajatele.

Taoline mõõtmine ei ole aga reaalsuses loomulikult võimalik (isik kas osaleb meetmes või ei osale, mõlemad olukorrad ei ole üheaegselt võimalikud), tingides nn fundamentaalse hindamisprobleemi (Holland, 1986)⁶. Probleemi on võimalik lahendada meetoditega, mille raames imiteeritakse vastandseisundeid empiirilisel jälgitava võrdlusgrupi abil, mis sisuliselt tähendab, et igale meetmes osalejale leitakse võrdluseks täpselt samade karakteristikutega meetmes mitteosaleja (Hujer ja Caliendo, 2000)⁷. Ideaalis peaks taoliste vastandseisundite loomine toimuma eksperimendi raames, kus meetmes osalemine määratakse ühele valimi osale (osalusgrupile) juhuslikult. Seejärel oleks võimalik osalusgruppi võrrelda selle valimi osaga, kellele meedet ei määratud (kontrollgrupp) ning kahe grupi erinevused väljundnäitajates peegeldaksidki meetme puhasmõju. Samas võib ka eksperimentidega kaasneda mitmeid võimalikke probleeme, milledest suuremastaabiliste meetmete hindamise puhul on vahest aktuaalseim ja olulisim eksperimendi läbiviimisega kaasnev eetiline aspekt. Oleks ebaeetiline lubada meetmes osalemist vaid teatud (juhuslikult valitud) osale sihtrühmast. Samuti on eksperimendi teostamine ajamahukas ja kulukas. Praktikas kasutatakse seetõttu meetmete mõjude hindamisel pigem meetodeid, mille kaudu on võimalik simuleerida eksperimendi läbiviimist ehk teostada nn kvaasiekperiment (Shadish, Cook ja Cambell, 2002)⁸.

Võimalike kvaasiekspimentaalse meetodite spekter on küllaltki lai (Shadish, Cook ja Cambell, 2002), kuid tööturuanalüüsid ning tööturumeetmete hindamisel on kõige laialdasemalt olnud kasutusel meetodid, mis põhinevad statistilisel sobitamisel (*matching*) (Card, Kluve ja Weber, 2010)⁹. Sobitamisel võetakse aluseks osalusgrupp (valim meetmes osalenud isikutest) ja puhasmõju hindamiseks vajalike

⁶ Holland, PaulW. 1986. Statistics and causal inference. Journal of the American Statistical Association 81:945–60.

⁷ Hujer R. & Caliendo, M., (2000). Evaluation of active labour market policy: methodological concepts and empirical estimates. Bonn, IZA: IZA DP No. 236.

⁸ Shadish, Cook & Cambell (2002). Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Causal Inference. Boston: Houghton Mifflin.

⁹ Card, David; Kluve, Jochen & Weber, Andrea. (2010). Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis. The Economic Journal. 120(548). 452-477

vastandseisundite loomiseks moodustatakse kontrollgrupp, kuhu valitakse osalusgrupiga teatud tunnuste alusel (nt sugu, vanus, haridus, leibkonna karakteristikud, eelnev tööturukäitumine) võimalikult sarnased inimesed, kes meetmes ei osalenud. Nende gruppide väljundnäitajate omavaheline võrdlemine võimaldab anda kõige lähedasema hinnangu meetme puhasmõjule ning seeläbi luua aluse andmaks hinnanguid ka meetme tulemuslikkuse, jätkusuutlikkuse ja majandusliku efektiivsuse kohta. Sobitamise puhul võib probleemiks osutada osalusgrupi liikmetele kontrollgrupist sobivate vastete leidmine. Kui piisavalt sarnast vastet ei ole võimalik leida, tuleb sarnasuskriteeriume lõdvendada (lugeda suhteliselt erinevad isikud piisavalt sarnaseks) või osalusgrupi liige, kellele vastet ei leitud, analüüsist kõrvale jätta. Seega tuleb leida rahuldav kompromiss hinnangu valiidsuse (kui loeme küllaltki erinevaid isikuid sarnaseks, siis võib mõju hinnang sisaldada lisaks meetme puhasmõjule ka taustatunnuste kompositsioonist tulenevat mõju) ja hinnangu reliaabluse osas (kui kaasame analüüsi ainult väga sarnased isikud, on tõenäosus leida sobivaid vasteid väiksem ja võib tekkida oht, et peame suure osa valimist analüüsist kõrvale jätma, mistõttu suureneb hinnangu standardviga ehk hinnangus sisalduv ebamäärasus).

Sobitamise läbiviimiseks on samuti mitmeid võimalusi. Kõige enamkasutatavaks meetodiks on tõenäosusepõhine sobitamine (*propensity score matching*), kus sotsiaal-demograafiliste tunnuste või näiteks varasema tööturukogemuse baasil leitakse nii osalusgrupile kui kontrollgrupile tõenäosus osaleda meetmes (nt *logit* või *probit* mudeliga) ning omavahel võrreldaks vaid neid inimesi, kellel on meetmes osalemiseks sarnane tõenäosus. Täppissobitamise (*exact matching*) puhul seotakse osalus- ja kontrollgrupp sobitamise aluseks olevate tunnuste lõikes üks-ühele. See meetod tagab küll väga täpse sobivuse osalusgrupi ja kontrollgrupi vahel, kuid kui sobitamise aluseks olevaid tunnuseid on palju, muutub osalusgrupile sobivate vastete leidmine küllaltki keerukaks (nn „*curse of dimensionality*“ tingib olukorra, kus sobitamise aluseks olevate tunnuste arvu kasvades kasvab võimalike erinevate tunnusemustrite arv eksponentsiaalselt) ning nõuab väga suurt kontrollgrupi valimit. Täppissobitamisega analoogne, kuid valimimahule mõnevõrra leebemaid nõudeid esitav sobitamismeetod on rediskretiseeritud täppissobitamine (*coarsened exact matching*), mille puhul sobitamise aluseks olevad tunnused diskretiseeritakse *ex ante* uurija poolt lähtuvalt eelnevast teadmisest või teoreetilistest alustest (näiteks pidevtunnuseline vanus diskretiseeritakse vanusegruppideks lähtuvalt mingi meetmes osalemise loogika põhjal või haridustasemetete puhul ühendatakse bakalaureuse-, magistri- ja doktoritase kõrghariduseks).

Eesti kontekstis on tööturumeetmete mõju hindamisel sobitusmeetoditena kasutatud nii tõenäosuspõhist sobitamist (Leetmaa *et al.* 2015; Lauringson *et al.* 2011; Leetmaa *et al.* 2003)¹⁰ kui ka rediskretiseeritud täppissobitamist (Anspal *et al.* 2011). Antud uurimuses kasutatakse sobitamismeetodina tõenäosuspõhist sobitamist kombineerituna täppissobitamisega. Kuigi kasutada olev kontrollgrupp oli küllaltki suur, siis ainult täppissobitamine või ka rediskretiseeritud täppissobitamise puhul ei olnud kõikide vajalike tunnuste mudelisse kaasamise puhul võimalik tagada aktsepteeritavat osalusgrupi ja kontrollgrupi vastete arvu. Tõenäosuspõhine sobitamine koos täppissobitamisega puhul võimaldas leida rohkem vasteid tagades samal ajal piisavalt balansseeritud valimid. Sobitamise aluseks olevad tõenäosused leiti *logit* mudeliga ning sobitamiseks kasutati lähima naabri meetodit (*nearest neighbor method*) koos nihikuga (*caliper*) 0.1¹¹.

Hinnatava meetme ehk eesti keele koolituse mõju tuvastamiseks hinnatakse meetme mõju väljundnäitajatele. Antud analüüsi kontekstis on väljundnäitajateks hõivesse sisenemise tõenäosus, hõive jätkusuutlikkus

¹⁰ Leetmaa, R., Võrk, A., Eamets, R., Sõstra, K. (2003). Aktiivse tööpoliitika tulemuslikkuse analüüs Eestis.; Lauringson, A., Villsaar, K., Tammik, L., Luhavee, T. (2011). Tööturukoolituse mõjuanalüüs.; Leetmaa, R., Võrk, A., Kupits, M., Kirss, L. (2015). Programmi „Täiskasvanute tööalane koolitus ja arendustegevused“ võrdlusrühmapõhine mõju hindamine.

¹¹ Nihik (*caliper*) seab kontrollgrupist sobivate vastete leidmisele piirid. Nihik 0.1 tähendab, et sobituvateks loetakse vaid neid osalusgrupi ja kontrollgrupi paare, kelle tõenäosusskooride erinevus ei oleks suurem kui 0.1 koguskoori standardhälbest.

ja hõivega seonduva sissetuleku suurus. Nii hõive kui sissetuleku ja nende jätkusuutlikkuste hindamiste aluseks on meetmesse sisenemise järgne Eesti Maksu- ja Tolliametile töödandja poolt deklareeritud töötasu. Hinnatakse meetmes osalemise mõju esimese töötasu saamiseni kuluvale ajale meetme algusest (hõivesse sisenemine), kuude lõikes töötasu saamise tõenäosusele meetmele järgneva 24 kuu jooksul (meetme mõju jätkusuutlikkus), töötasu suurusel meetmele järgneva 24 kuu jooksul (meetmest tulenev majanduslik kasu).

Meetmete mõju hindamisel on kaheks enimhinnatavaks parameetriks üldjuhul keskmine meetme mõju (*average treatment effect* ehk ATE) ja keskmine meetme mõju meetmes osalenutele (*average treatment effect on the treated* ehk ATT). Konkreetset juhul on analüüsi eesmärgiks hinnata eesti keele koolituse mõju neile, kes koolitusel osalesid (seega ATT).

Tähistades:

Y_{1i} = väljundnäitaja meetmes osalemise puhul

Y_{0i} = väljundnäitaja meetmes mitteosalemise puhul

T_i = meetmes osalemine (0 = ei osale; 1 = osaleb)

X = taustatunnused, mis mõjutavad meetmes osalemist ja väljundnäitajaid

saab ATT formuleerida järgmiselt:

$$ATT = E(Y_{1i} - Y_{0i} | T_i = 1) = E(Y_{1i} | T_i = 1) - E(Y_{0i} | T_i = 1)$$

Kuna meetmes osalemise vastandseisund ($Y_{0i} | T_i = 1$) ei ole otseselt jälgitav, tuleb sellele lähedane lahend leida sobitusprotsessi käigus. Seeläbi taandub ATT sobitatud osalusgrupi ja kontrollgrupi väljundnäitaja keskmises erinevuseks.

6.2 Puhasmõju hindamise aluseks olevad andmed

Eesti keele koolituste puhasmõju hindamiseks küsiti Eesti Töötukassalt (TK) individuaalandmed:

- 1) isikute kohta, kes perioodil 01.01.2015-31.12.2016 olid vähemalt ühe päeva töötuna arvel ning kes samal perioodil osalesid eesti keele koolitusel (osalusgrupp) ja
- 2) isikute kohta, kes perioodil 01.01.2015-31.12.2016 olid vähemalt ühe päeva töötuna arvel ning kelle põhiline suhtluskeel ei olnud eesti keel (kontrollgrupp).

Andmed sisaldasid iga isiku kohta järgnevat infot:

- Sugu
- Sünnikuupäev
- Kõrgeim omandatud haridustase viimase arveoleku hetke seisuga
- Keeleoskuse tase kõnes ja kirjas
- Registreeritud töötusele eelnenud tegevus
- Töötusele eelnenud töökoha ameti nimetus
- Isiku elukoha maakond
- Töötuna arveloleku algus- ja lõpukuupäev(ad) perioodil 2013-2017
- Töötuna arveloleku lõpetamise põhjused
- Töötukassa piirkondlik osakond, kus töötu on arvele võetud
- Riskirühma kuulumise tunnus¹² ja algus- ja lõpukuupäevad
- Isiku teistel tööturuteenusel osalemised¹³ eraldi iga teenuse lõikes perioodil 2013-2017

¹² Riskirühmade tunnus vastavalt TTTS § 10 lg 5.

¹³ Teenuse nimetus ja teenusel osalemise kuupäevad

- Töötutoetuse saamise perioodid 2015. ja 2016. aasta jooksul
- Eesti keele koolitusel osalemise andmed, s.h.:
- Koolituse hankimise viis (hangitud/koolituskaardiga koolitus)
- Koolituse algus- ja lõpukuupäevad;
 - Isikule makstud stipendiumi kogusumma iga eesti keele koolitusel osalemise eest;
 - Sõidu- ja majutustoetuse kogusumma iga eesti keele koolitusel osalemise eest;
 - Koolituse kestvus tundides, sh:
 - Koolituse kogumaht tundides (Exceliga ühilduvad osalusgraafikud)
 - Isiku osaletud tunnid koolitusel (Exceliga ühilduvad osalusgraafikud)
 - Koolituse kogumaksumus (koolituskaart)
 - Koolituse kogumaksumus (hangitud koolitus)

TK andmed ühendati Eesti Maksu- ja Tolliameti (EMTA) maksukohuslaste registri (TSD¹⁴ vormi andmed) alusel isikute deklareeritud sissetulekutega perioodil 01.01.2013-01.08.2017. EMTA andmed sisaldasid järgnevat infot:

- Sotsiaalmaksuga maksustatud väljamakse suurused kuude lõikes, millest on maha arvatud töötushüvitiste väljamakse juhtumid, lapse sünni puhul saadud hüvitised ja kolmanda samba sissemaksed¹⁵
- TSD vormilt arvestatudsotsiaalmaksu summa (TSD lisa 1 kood 1100 ja lisa 2 2110);
- TSD vormilt kinnipeetav töötuskindlustusmaks: kindlustatu töötuskindlustusmaks (TSD vorm lisa 1 kood 1130 ja lisa 2 kood 2130) ning tööandja töötuskindlustusmaks (TSD vorm lisa 1 kood 1140 ja lisa 2 kood 2140).

TK andmestik sisaldas kokku 3224 vaatlusperioodil keelekoolitusel osalenud isikut (osalusgrupp) ja 62 933 isikut, kes ei osalenud antud perioodil eesti keele koolitusel ja kelle peamine suhtluskeel ei olnud eesti keel (kontrollgrupp). Ühel isikul võib vaatlusperioodi jooksul olla mitu töötusperioodi. Kuna tööturuteenused ja koolitused on seotud konkreetse töötusperioodiga, kasutatakse mõjude hindamisel analüüsiühikuna töötusperioodi. Seega, kui isikul on vaatlusperioodi jooksul näiteks kaks töötusperioodi, millede mõlema puhul osaleb ta eesti keele koolitusel, siis koolituse mõju hindamisel arvestatakse kumbagi perioodi eraldi. Andmestik hõlmas 4341 osalusgrupi töötusperioodi ja 62 933 kontrollgrupi töötusperioodi. Eesti keele koolitusi oli vaatlusperioodil 3629, mida on rohkem kui keelekoolitusi saanud unikaalsete isikute arv ja vähem kui vaatlusperioodi jäävaid osalusgrupi liikmete töötusperioode. Seega mõned osalusgruppi kuulujad on vaatlusperioodil osalenud rohkem kui ühel koolitusel ja samas ei kaasnenu koolitusi kõikide osalusgruppi kuulujate töötusperioodidega. Valimisse kaasati vaid osalusgrupi töötusperioodid, mil saadi koolitust. Kui isik osales ühe töötusperioodi jooksul mitmel koolitusel, arvestatakse mõju hindamisel vaid antud perioodi esimest koolitust.

Osalusgruppi kuulumise kriteeriumiks on koolituse toimumine ja töötü staatus perioodil 01.01.2015-31.12.2016. Oli võimalik, et nende kahe kriteeriumi perioodid ei kattunud vaatlusperioodiga üheaegselt (näiteks isiku töötuse periood lõppes enne 01.01.2015, selle perioodiga seonduv eesti keele koolitus lõppes peale seda kuupäeva, isik jäi aga vaatlusperioodi jooksul uuesti töötuks, kuid eesti keele koolitusel enam

¹⁴ Tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmaks deklaratsioon

¹⁵ TSD vorm Lisa 1 koodil 1060 sotsiaalmaksuga maksustatud väljamaksed, mis vastavad koodil 1030 deklareeritud summale koodil 1020 väljamakse liikide 10,11,13,15,17,18,19,21,22 kohta summeeritult ning TSD vorm Lisa 2 koodil 2070 sotsiaalmaksuga maksustatavad väljamaksed, mis vastavad koodil 2040 summale koodil 2030 väljamakse liikide 120,122,123,125,126,128 kohta summeritult.

tunnused. Iga kontrollgrupi liikme puhul käsitletakse kõiki tema töötusperioodi jäävaid kuid eraldiseisvalt potentsiaalsete vastetena osalusgrupile, kusjuures ajas muutuvad tunnused (näit. vanus, eelneva töötusperioodi pikkus jne) arvutatakse iga kuu jaoks eraldi.

2. Töötuse kestus enne eesti keele koolituse algust (täppissobitati) • 0-3 • 4-6 • 7-9 • 10-12 • 13-18 • 19-24 • 25-...	Koondab haridustasemeid: puudub algharidus, algharidus, põhiharidus, kutseharidus põhihariduseta • Üldkeskharidus • Kutseharidus
3. Töötusperioodile eelnev ametipositsioon (ISCO-08 tase 1 alusel koondatud kategooriad) • Juhid, spetsialistid, valgekraed Koondab juhid, tippspetsialistid, tehnikud ja keskastmepetsialistid, kontoritöötajad ja klienditeenindajad • Sinikraed Koondab põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja jahinduse oskustöölised, oskus- ja käsitöölised, seadme- ja masinaoperaatorid ning koostajad, lihttöölised • Teenindajad Teenindus- ja müügitöötajad • Eelnev töökogemus puudu	Koondab haridustasemeid: põhiharidus kutseharidusega, kutsekeskharidus põhikooli baasil, kutsekeskharidus keskkooli baasil, keskeriharidus • Kõrgharidus Koondab haridustasemeid: bakalaureus rakenduskõrgharidus (kutsekeskharidus), magister, doktor
4. Sugu • Mees • Naine	8. Kas sai enne koolituse algust (kontrollgrupi puhul enne igat vaatlusalust töötusperioodi jäävat kuud) tööturuteenuseid, mis ei olnud seotud otsese hõivega. • Jah • Ei Hõivega mitteseotud tööturuteenustena käsitleti: ○ Karjäärinõustamine ○ Tööotsinutötötuba ○ Tööpraktika ○ Tööharjutus ○ Proovitöö ○ Tööklubi ○ Võlanõustamine ○ Sõltuvusnõustamine ○ Psühholoogiline nõustamine ○ Vabatahtlik töö ○ Talgutöö ○ Avalik töö
5. Vanus eesti keele koolituse esimesel kuul (kontrollgrupi puhul iga vaatlusaluse töötusperioodi jääva kuu kohta eraldi)	
6. Eesti keele valdamise tase • Algtase • Kesk- või kõrgtase (kõrgtase ühendati kesktasemega) • Puudub	
7. Haridustase • Põhiharidus või madalam	

- Tasemeõppes osalemise toetus
 - Mentorlus
 - Abistamine töointervjuul
 - Individuaalne rakendumine
 - Kogemusnõustamine
9. Töötusperioodile eelneva 12 kuu jooksul saadud keskmine töötasu
- kuussaamine (tulenevalt EMTA andmetest)
- 0
 - 0-399
 - 400-799
 - 800-...
10. Elukoha piirkond
- Harjumaa
 - Ida-Virumaa
 - Muu regioon

Esmaseks sobitamise aluseks olevaks tunnuseks on koolituse alguse kuupäev. Osalusgrupi jaoks on kõik teised tunnused tuletatud lähtuvalt sellest (näiteks vanus on määratletud kui vanus koolituse alguse kuul, töötuse kestus enne koolituse alguse kuud jne). Kontrollgrupi puhul on koolituse alguse kuupäeva potentsiaalseteks vasteteks iga isiku puhul tema kõik töötusperioodi jäävad kuud. Seega kui kontrollgruppi kuuluva isiku töötusperiood on näiteks vahemikul 12.05.2015 – 26.07.2015 ehk periood hõlmab kolme kuud, siis on antud isik potentsiaalseks vasteks osalusgrupi liikmetele, kelle koolitus algas neil kolmel kuul. See tähendab, et näites toodud isikut arvestatakse sobitamise aluseks olevas andmestikus kolm korda. Sarnase loogika alusel on kõikide kontrollgruppi kuuluvate isikute puhul arvestatud kõik nende töötusperioodi jäävad kuud eraldi vaatlustena. Iga kuu jaoks on eraldi arvatud ajas muutuvad näitajad (näit vanus antud kuul, töötuse kestus enne antud kuud jne). Seetõttu on sobitamise aluseks olevas andmestikus kokku 256 070 vaatlust (kontrollgruppi kuuluvad isikud X iga isiku töötusperioodi pikkus kuudes). Näiteks eelpool toodud kontrollgruppi kuuluv isik, kelle töötusperiood oli vahemikul 12.05.2015 – 26.07.2015, võib olla vasteks osalusgrupi liikmele, kelle koolitus algas 06.2015 ja kelle koolitusele eelnev töötuse pikkus oli 1 kuu või ka osalusgrupi liikmele, kelle koolitus algas 07.2015 ja kelle koolitusele eelnev töötuse pikkus oli 2 kuud (tingimusel, et kõik ülejäänud tunnused on isikute vahel identsed). Iga osalusgrupi liikmele leitakse täpselt üks vaste.

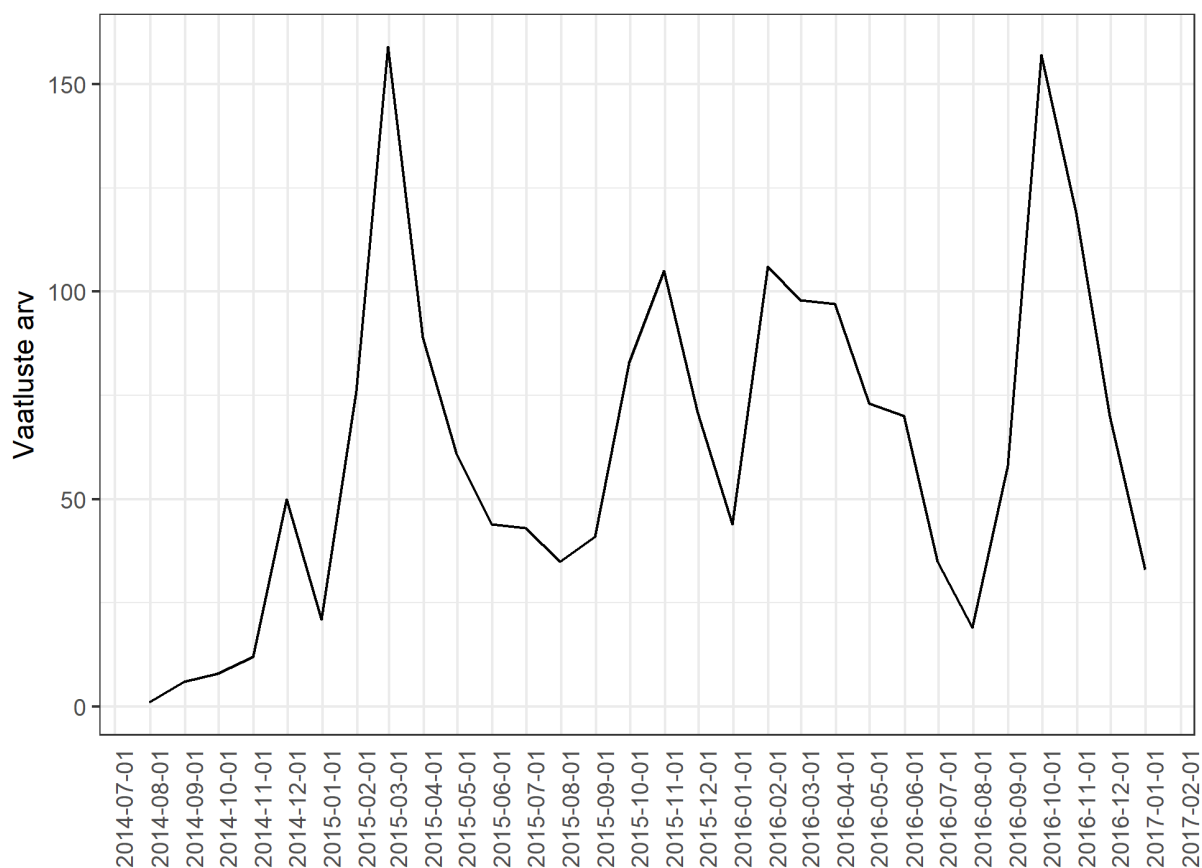
Sobitamise tulemusena moodustus valim, kuhu kuuluvad ainult need osalusgrupi liikmed, kellele leidis eelpool toodud sobitamise aluseks olevate tunnuste lõikes piisavalt täpne vaste kontrollgrupi seast ja need kontrollgrupi liikmed, kes neiks vasteteks olid. Seega kõik need vaatlused, milledele identset vastet ei leidunud, jäävad edasisest analüüsist välja. Sobitamise käigus leiti kontrollgrupist vaste 1752-le osalusgruppi kuuluvale isikule, seega puhasmõju hinnangu analüüsi kaasati ligi 93% algsest osalusgrupi mahust (Tabel 17).

Tabel 17. Sobitamise tulemusena moodustunud valimite suurused

	Kontrollgrupp	Osalusgrupp
Kokku	256 070	1884
Sobitatud	1752	1752
Kõrvale jäetud	254 318	132

Kuude lõikes on koolituste alguste hulgad küllaltki ebaühtlaselt jaotunud, kusjuures tegemist ei ole otseselt sesoonse efektiga (kõige enam koolitusi algas veebruar 2015 ja september 2016) ega ka mitte korrelatsiooniga antud kuudel töötuna arvel olnud kontrollgrupi mahuga (Tabel 18) (2015 veebruaris on küll täheldatav mõnevõrra suurem kontrollgrupi suurus, kuid 2016 septembris mitte).

Joonis 1. Sobitatud ja sobitama osalusgrupi jaotus kuude lõikes

Tabel 18. Kontrollgrupi ja osalusgrupi vaatlused kuude lõikes

Kuu	Algne valim		Sobitatud osalusgrupp (võrdne kontrollgrupiga)
	Kontrollgrupp	Osalusgrupp	
2014-07	2560	1	1
2014-08	3043	6	3
2014-09	3815	8	8
2014-10	4723	12	10
2014-11	5989	50	43
2014-12	7521	21	18
2015-01	9688	76	68
2015-02	10 010	159	142
2015-03	10 365	89	88
2015-04	9991	61	58
2015-05	9370	44	39
2015-06	8957	43	41
2015-07	8860	35	34
2015-08	8838	41	39
2015-09	8616	83	75
2015-10	8657	105	99
2015-11	9139	71	65

2015-12	9423	44	43
2016-01	10 548	106	99
2016-02	10 798	98	85
2016-03	11 121	97	96
2016-04	10 614	73	72
2016-05	9999	70	68
2016-06	9268	35	34
2016-07	9072	19	17
2016-08	9009	58	56
2016-09	8738	157	147
2016-10	8923	119	107
2016-11	9124	70	66
2016-12	9291	33	31

Võrreldes osalusgruppi ja kontrollgruppi sobitamata valimeid, ilmnevad mitme tunnuse lõikes olulised erinevused (Tabel 19). Antud jaotused ei peegelda mitte üldkogumite proportsioone, vaid sobitamise tarbeks loodud valimeid. Kontrollgruppi kuuluvad isikuid on siin arvestatud mitmekordselt, kõikide töötuskuude lõikes eraldi. Üks suurimaid lahknevusi kontroll- ja osalusgruppi vahel torkab silma soolise jaotuse puhul. Osalusgrupis on naisi tervelt 79%, samas kui kontrollgrupis vaid 49%. Seega kuigi eesti keelt esimese keelena mittekõnelevate inimeste hulgas on töötute osakaal meeste hulgas mõnevõrra suurem, osaleb eesti keele koolitustel märgatavalt enam naisi. Kontrollgruppi taustatunnuste jaotusega võrreldes enam osaleb keelekoolitusel ka isikuid, kes ei saanud oma töötusperioodile eelneva 12 kuu jooksul töötasu (proportsioonide erinevus ca 6%), kellel on kõrgharidus (proportsioonide erinevus ca 22%), kes elavad mujal kui Harju- või Ida-Virumaal (proportsioonide erinevus ca 8%), kes on pigem valgekraed (proportsionaalne erinevus ca 21%) ja kes oskavad eesti keelt algtasemel (proportsioonide erinevus ca 18%). Keeleoskuse tasemete jaotuste erinevuse juures on tähelepanuväärne ka asjaolu, et võrreldes kontrollgrupiga on osalusgrupis oluliselt vähem neid, kellel eesti keele oskus puudub. Sobitatud valimite võrdluses on kõik sobitamiseks kasutatud tunnused statistiliselt sõltumatud, mistõttu võib eeldada, et algsete valimite vahelised kompositsioonilised erinevused on sobitamisega tasandatud ning valimid võrreldavaks muudetud.

Tabel 19. Sobitamiseks kasutatavate tunnuste proportsionaalne jaotus enne ja pärast sobitamist

		Sobitamata valim			Sobitatud valim		
		Kontroll-grupp	Osalus-grupp	p	Kontroll-grupp	Osalus-grupp	p
Sugu	Naine	48.87%	78.93%	0.000	79.00%	77.85%	0.435
	Mees	51.13%	21.07%	0.000	21.00%	22.15%	0.435
Haridustase	Üldkeskharidus	23.81%	17.73%	0.000	19.18%	17.81%	0.317
	Kutseharidus	43.69%	38.69%	0.000	39.33%	41.10%	0.301
	Kõrgharidus	15.85%	38.11%	0.000	36.30%	35.27%	0.549
	Põhiharidus või madalam	16.64%	5.47%	0.000	5.19%	5.82%	0.459
Elukoha regioon	Harjumaa	44.40%	44.80%	0.749	45.83%	46.06%	0.919
	Ida-Virumaa	43.34%	34.45%	0.000	38.01%	36.76%	0.463
	Muu regioon	12.26%	20.75%	0.000	16.15%	17.18%	0.441
Sai tööturuteenuseid enne eesti keele	Ei	48.66%	47.56%	0.350	48.63%	48.34%	0.892
	Jah	51.34%	52.44%	0.350	51.37%	51.66%	0.892

koolitust (teenuseid, mis ei eelda töötamist)							
Eesti keele oskus	Algtase	41.10%	59.29%	0.000	57.31%	58.16%	0.632
	Kesk- või kõrgtase	29.86%	30.41%	0.618	33.22%	32.53%	0.692
	Puudub	29.04%	10.30%	0.000	9.47%	9.30%	0.908
Keskmine kuutasu töötusele eelneva 12 kuu jooksul	0	31.84%	37.37%	0.000	33.62%	34.08%	0.803
	0-399	26.08%	20.81%	0.000	22.77%	21.92%	0.570
	400-799	26.37%	26.33%	0.987	27.63%	27.80%	0.940
	800-...	15.71%	15.50%	0.825	15.98%	16.21%	0.890
Eelnev ametipositsioon	Eelnev töökogemus puudub	5.73%	5.68%	0.963	5.59%	5.31%	0.766
	Valgekraed	20.06%	40.82%	0.000	39.04%	38.70%	0.862
Kas sai töötusperioodile eelneva 12 kuu jooksul töötasu	Sinikraed	58.88%	32.48%	0.000	33.45%	34.53%	0.521
	Teenindajad	15.33%	21.02%	0.000	21.92%	21.46%	0.774
Keskmine vanus		40.96	40.00	0.000	40.62	40.41	0.621
Koolitusele eelnenud töötuse perioodsi pikkus kuudes	0-3	62.87%	51.70%	0.000	51.71%	51.71%	1
	4-6	18.71%	27.07%	0.000	27.11%	27.11%	1
	7-9	8.90%	12.10%	0.000	12.21%	12.21%	1
	10-12	4.01%	4.88%	0.061	4.79%	4.79%	1
	13-18	2.66%	2.76%	0.837	2.74%	2.74%	1
	19-24	0.94%	0.69%	0.319	0.68%	0.68%	1
	25-...	1.92%	0.80%	0.001	0.74%	0.74%	1

Märkus: p-väärtused on arvatud Yates'i hii-ruut testiga

6.4 Väljundmuutujad

Väljundnäitajad, mille suhtes eesti keele koolituse mõju hinnatakse on hõivesse sisenemise tõenäosus, hõive jätkusuutlikkus ja hõivega seonduva sissetuleku suurus. Nii hõive kui sissetuleku ja nende jätkusuutlikkuste hindamiste aluseks on meetmesse sisenemise järgne Eesti Maksu- ja Tolliametile deklareeritud töötasu.

Hinnatakse meetmes osalemise mõju alates meetmesse sisenemise ajast

- esimese töötasu saamiseni kuluvale ajale (**meetme mõju hõivesse sisenemisele**);
- töötasu saamise tõenäosusele meetmele järgneva 24 kuu jooksul (**meetme mõju jätkusuutlikkus**);
- töötasu suurusele meetmele järgneva 24 kuu jooksul (**meetmest tulenev majanduslik kasu**).

Väljundmuutujateks on seega 24 koolituse alguskuule järgneva kuu töötasud. Kuna hindamisperiod algab teenuse saamise hetkest, võetakse analüüsi käigus arvesse ka võimalust, et kui isik ei saaks koolitust (antud analüüsimeetodi puhul kontrollgrupi liige), on tal suurem tõenäosus varem hõivesse lahkuda. Teisisõnu võimaldab antud analüüsiloogika arvesse võtta nn. lukustusefekti (*locking-in effect*), mis seisneb selles, et koolitusel osaledes on töötasingu aktiivsus (ja teatud juhtudel ka hõivesse lahkumise võimalus) väiksem.

Kuigi maksimaalne hindamisperiod on 24 kuud, on efektiivne hindamisperiod suurele osale valimist märgatavalt lühem. Vaatlusperiod, ehk vahemik milles hinnatavad koolitused toimusid, oli 01.01.2015-31.12.2016. Koolituste mõju on võimalik aga hinnata vaid kuni 31.07.2017 (selle hetkeni on olemas EMTA andmetest tulenevad väljundmuutujad). Seega isikute jaoks, kes alustasid eesti keele koolitust 2016. aasta detsembris, on efektiivne hindamisperiod vaid 7 kuud ning ainult neile, kelle koolitus algas enne

01.08.2015, on hindamisperioodiks maksimaalsed 24 kuud. Sellest tulenevalt on pikaajsemates hinnangutes sisalduv ebamäärasus suurem ning meetme mõju hindamine keerulisem.

Eesti keele koolituse mõju hõivesse sisenemise hindamiseks kasutatakse elulemusanalüüsi (*survival analysis*), mille raames hinnatakse esimese hõivesse liikumise kuuni kuluvat aega ja seda mõjutavaid tegureid Cox'i regressioonimudeliga.

Eesti keele koolituse mõju jätkusuutlikkuse hindamiseks kasutatakse ATT lähenemist. Hinnatakse koolitusele alguskuule järgenvate kuude lõikes koolitusest tulenevat mõju hõives olemise tõenäosusele. Hindamiseks kasutatakse logit-mudelit.

Eesti keele koolituse mõju sissetulekule ja selle mõju jätkusuutlikkust hinnatakse jällegi ATT kaudu. Lineaarse regressioonimudeliga hinnatakse koolituse mõju koolituse alguskuule järgnevate kuude lõikes.

6.5 Hindamise meetodi piirangud

Sobitamismeetodid eeldavad nn. tingimuslikku sõltumatust (*conditional independence assumption* ehk CIA), mis seisneb selles, et kui arvesse võtta sobitamise aluseks olevad tunnused, peaks osalusgrupp ja kontrollgrupp olema teineteisest statistiliselt sõltumatud ning ainukene neid eristav tegur on meetmes osalemine või mitteosalemine. Ainult sel juhul võib kontrollgruppi käsitleda osalusgrupi vastandseisundina (*counterfactual*). Sisuliselt tähendab see seda, et sobitamisel peaks arvesse võtma kõik võimalikud tunnused, mis võiksid mõjutada hinnatavaid väljundmuutujaid. Reaalsuses loomulikult kõiki mõeldavaid tunnuseid arvesse võtta ei ole võimalik. Inimese motivatsioon, isikuomadused jms, mille adekvaatne mõõtmine oleks keerukas ka näiteks küsitlusuuringuga, jäävad registriandmetel põhineva analüüsi käigus paratamatult sobitamisprotsessist välja. Seega võib tekkida olukord, kus mingite varjatud või mõõdetamatute tunnuste tulemusena on hinnangud väljundmuutujatele ka peale sobitamist nihkes. Taolise nihke minimeerimiseks on sobitamisse kaasatud tunnuste puhul üritatud lähtuda võimalikult laiaast väljundmuutujaid mõjutada võivatest tegurite amplituudist.

Registriandmete kasutamine seab analüüsile omakordsed piirangud. Nagu juba eelnevalt mainitud, on andmetest saadava info hulk registriandmete puhul paratamatult piiratud. Võimalik on kasutada vaid infot, mis on täpselt mõõdetav ja mida registripidaja on pidanud vajalikuks koguda. Lisaks hõlmavad registriandmed vaid ametlikku infot. Seega ei ole näiteks EMTA andmete põhjal hinnata nn „mustalt töötamise“ ulatust. Samas on registriandmetel näiteks küsitlusandmete ees märkimisväärseid eeliseid. Registriandmed katavad kogu populatsiooni (ei sõltu valimi moodustamisest, küsitlusprotsessist ega mittevastamisest tulenevatest nihetest), on üldjuhul täpsemad (mõõtmisvea oht ei ole olematu, kuid on siiski märgatavalt väiksem kui küsitlusandmete puhul) ja võrreldavamad (erinevad registriandmed on üldjuhul ühendatavad, erinevad küsitlusandmed on üldjuhul ühendatavad vaid kaudselt). Seega kokkuvõttes võib registriandmeid pidada mõjude hindamisel eelistatumaks.

LISAD

LISA 1. Teenusepakujate küsitluse ankeet

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 1. Teenusepakujate küsitluse ankeet.pdf

LISA 2. Elanikkonna küsitluse ankeet eesti keeles

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 2. Elanikkonnaküsitluse ankeet_eesti keeles.docx

LISA 3. Töötute koolitusel käinute küsitluse ankeet eesti keeles

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 3. Töötute küsitluse ankeet osalusgrupp.docx

LISA 4. Töötute koolitusel käinute küsitluse ankeet vene keeles

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 4. Töötute küsitluse ankeet osalusgrupp_RU.docx

LISA 5. Töötute koolitusel mitte käinute küsitluse ankeet eesti keeles

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 5. Töötute küsitluse ankeet kontrollgrupp.docx

LISA 6. Töötute koolitusel mitte käinute küsitluse ankeet vene keeles

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 6. Töötute küsitluse ankeet kontrollgrupp_RU.docx

LISA 7. Töötukassa keskkontori intervjuukava

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 7. TK intervjuu_keskkontor.docx

LISA 8. Töötukassa osakonnajuhataja intervjuukava

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 8. TK intervjuu_juhtivkonsultant.docx

LISA 9. Töötukassa juhtivkonsultandi, teenusekonsultandi ja töövahenduskonsultandi intervjuukava

Vt metoodikaraportile lisatud fail:

LISA 9. TK intervjuu_teenusekonsultant ja töövahenduskonsultant.docx

LISA 10. Teenusepakujate fookusgrupiintervjuu kava

TUTVUSTUSRING

Palume igaühel end lühidalt tutvustada: mis organisatsiooni nimi, kui palju inimesi seal praegu töötab (sh eesti keele õpetamisega seotud) ja millistes Eesti kohtades eesti keelt õpetate?

1. ORGANISATSIOON

Organisatsiooni otsustusprotsess keeleõppe pakkumisel

1.1. Mille alusel toimub otsustamine, milliseid eesti keele kursuseid millise sisu, vormi ja keeletasemega teie organisatsioon pakub?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Kui oluline selle juures on olnud riigi tellimused?
- Kui palju mõjutab konkurents keeleõppe pakujate seas? Näiteks kui raske on leida õppijaid?

(Tanel: äkki küsiks juurde, et kes nende asjade otsustamise juures organisatsioonis kaasa löövad?)

Tegevusvõimekus, ressursid

1.2. Kuidas te kirjeldaksite täiskasvanute eesti keele õppe pakkumiseks olemasolevaid ressursse, millega on hästi ja mille osas on puudujääke?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Õpetajad ja nende koormus, piirkondlikud erinevused selles
- Õppevahendid
- Sobivad ruumid ja muud vahendid

Kvaliteedikontroll

1.3. Kuidas olete organisatsioonis korraldanud eesti keele koolituste kvaliteedikontrolli?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Mille põhjal olete teinud olulisemaid ümberkorraldusi eesti keele õppe pakkumisel? Ressursid? Õppijate tagasiside? Miks just nii?
- Kuidas te tulevikus olete planeerinud seda kontrolli teha, näete ette mingisuguseid muutusi?

1.4. Kas ja kuidas 2016. aastal jõustunud KI loa nõue on muutnud eesti keele koolituste kvaliteeti?

- Kas eesti keele koolitajate koolituste kvaliteedi erinevused on probleemiks ja kuidas?

Järelevalve

1.5. Kuidas toimib eesti keele koolituste riiklik ja tellijapoolne järelevalve? Kas see mõjutab kuidagi Teie organisatsiooni poolt pakutavaid koolitusi?

Vajadusel täpsustav abiküsimus:

- Milline on teie hinnang KI järelevalvele ja erinevate tellijate kvaliteedinõuetele?

2. HINNANGUD JA VAJADUSED SEoses ÕPPE JA ÕPPIJATEGA

2.1. Millised on Teie hinnangul põhilised takistused, miks inimesed, kellel oleks vaja eesti keele oskust parandada, laiemalt võttes ei omanda eesti keelt? *(Võime täpsustada, et eesti keele omandamine laiemalt, mitte vaid täiendõppimise kontekstis.)*

2.2. Kuivõrd inimeste motivatsioon eesti keelt õppida on viimastel aastatel muutunud ning mis põhjusel?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Millised grupid ja mis põhjustel ei ole motiveeritud eesti keelt õppima? Kuidas see võiks tulevikus muutuda?
- Kuivõrd on erinevusi INSA ja Töötukassa klientide vahel? Milliseid
- Kas muukeelse elanikkonna eesti keele õppimise motivatsiooni suurendamisega tuleks tegeleda?
- Mida saaksid keelefirmad õppijate motiveerimiseks konkreetselt teha? Mida peaks tegema riik teistmoodi?

2.3. Kui hea on teie hinnangul inimeste praegune teadlikkus eesti keele õppe võimalustest? Kas teadlikkus on paranenud?

Vajadusel täpsustav abiküsimus:

- Kuivõrd erineb see Ida-Virumaal vs Tallinnas/Harjumaal?

2.4. Hinnates praegu valdavalt kasutatavaid eesti keele õpetamise meetodikaid, siis milliseid arenguvajadusi te neis näete?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Kas on vaja praegusest rohkem keelepraktikat ja keelekeskkonna muutust õppeprotsessis?
- Kas keelekorrektsiooni rakendatakse piisavalt või tuleks rakendada rohkem?

2.5. Milliseid tugiteenuseid ja uusi eesti keele õppe vorme tuleks senisest rohkem rakendada eesti keele paremaks omandamiseks ja miks?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Kui asjakohaseks hindate eesti keele majade ideed?
- Kuivõrd palju esineb probleeme sellega, et osadele inimestele ei sobi grupis õppimine? Kui see esineb, siis kellel? Mida peaks ette võtma, et neile keeleõpet pakkuda?
- Töökohapõhise keeleõppe levik ja võimalik laiendamise vajadus?
- Millised on olulisemad muud tugiteenused?

2.6. Kui heaks hindate praeguse eesti keele täiendõppe mõju Eestis?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Kui hästi ja milles on see teie hinnangul mõjutanud lõimumist Eestis? Peame silmas ennekõike eestlaste ja venelaste suhtlemist ning nende omavahelisi kontakte.

- Kui olete pakkunud keeleõpet töötutele või neile, kellele eesti keele koolitust pakutakse töötuks jäämise vältimiseks, siis kui tulemuslikuks te seda õpet peate? *(siin muidugi küsimus, et kuidas nad teavad seda tulemuslikkust, kuna nad seda infot ei tea ilmselt, kes sai tööle jne)*

2.7. Uussisserändajad erinevad oma taustalt, osad on pärit endisest NL-ist, osad väljastpoolt Euroopat. Millised on teie kogemused uussisserändajatele eesti keele õppe pakkumisel? Kuivõrd see erineb püsielanikele eesti keele õppe pakkumisest?

Vajadusel täpsustav abiküsimus:

- Kui, siis kellega uussisserändajatest esineb eesti keele õpetamise suuremaid probleeme? Milliseid? Kes on olnud edukamad?

3. HINNANGUD KEELEÕPPE KORRALDUSELE JA TELLIJATELE (RIIK JA ERASEKTOR)

Riigi tellimused ning keeleõppe korradus

3.1. Milline on teie üldine hinnang riiklikele eesti keele koolituste tellimuste mahtudele?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Võrreldes HTM, INSA ja Töötukassa tellimusi, siis kuidas need on omavahel proportsioonis, millised mahud on piisavad, millised peaksid olema suuremad?
- Kas riik peaks koolitusvajaduse hindamist parandama, kuidas?

3.2. Milline on Teie hinnang riiklike tellimuste (hangete) tänaste tingimuste kohta võrreldes HTM, INSA ja Töötukassa tingimusi? (Võime selle küsimuse vajadusel teha kaheks, et mõlemad pooled oleksid kaetud)

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Kas on vaja lihtsustada või lõdvendada tellimuste tingimusi (nt õpetajate kvalifikatsiooni tingimust)?
- Kas ja milliseid tingimusi peaks muutma potentsiaalsete õppurite eesti keele omandamise efektiivsust silmas pidades?

3.3. Kui riik suurendaks oluliselt tasuta eesti keele õppe tellimuste mahtu, kas keelefirmadel oleks suutlikkust seda pakkuda?

Vajadusel täpsustav abiküsimus:

- Kas sellisele tellimusele oleks ka inimeste poolt nõudlust?

3.4. Kas olete osalenud erialastes kogudes või konsultatsioonides, mille kaudu kogutakse infot riikliku eesti keele õppe korralduse arendamiseks?

3.5. Kas ja mida peaks riik muutma eesti keele õpetajate koolitamisel?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- Eesti keele õpetaja kutse saajate arvu suurendamine?

- Muudatused kvalifikatsioonis?

Erasektori tellimused

3.6. Milline on erasektori tellimuste osakaal ja selle muutus üle aja?

Vajadusel täpsustav abiküsimus:

- Mis vormis te erasektoriga suhtlete?

4. KEELEÕPPE TULEVIK JA ARENGUVAJADUSED

4.1. Millised on üldised arenguvajadused muukeelsete Eesti püsielanike eesti keele õppel? *Intervjuus võime täpsustada lõimumisastme kohta - eesti keele täiendõpet vajavad nii keelt väheoskavad (nn vähelõimunud) kui ka enam-vähem oskavad, kes tahavad nt karjääriredelil edasi minna (nn lõimunud).*

4.2. Millise on lähiaastate peamised planeeritud arengusuunad eesti keele õppe pakkumisel? Kas ja mida on plaanis muuta?

4.3. Mida riik peaks uussisserändajatele keeleõppe korraldamise puhul rohkem tulevikus arvestama või ümber tegema?

Vajadusel täpsustavad abiküsimused:

- On need korralduslikud küsimused, näiteks ette antud rühmade suuruse nõue või muud hanketingimustega seotud asjad? Või pigem sisulised küsimused? Millised?
- Mida keelefirmad ise peaksid uussisserändajatele keeleõppe korraldamise puhul rohkem arvestama või ümber tegema?

5. LISAKÜSIMUS TEEMADE KOHTA, MIS POLE VEEL ARUTLUSE ALLA TULNUD

Põhimõtteliselt võiks vähemalt organisatsioonide juhtide rühmaintervjuudes kaaluda küsimust, et millise riigi keeleõppe poliitika võiks olla Eestile eeskujuks. Teenuse saajad ehk keele õppijad ise, nt venelased, võrdlevad Soomega, kus neil on tuttavad ja sugulased.